

GEÇERKEN

GÜZEL BİR İZ BIRAKMAK İÇİN

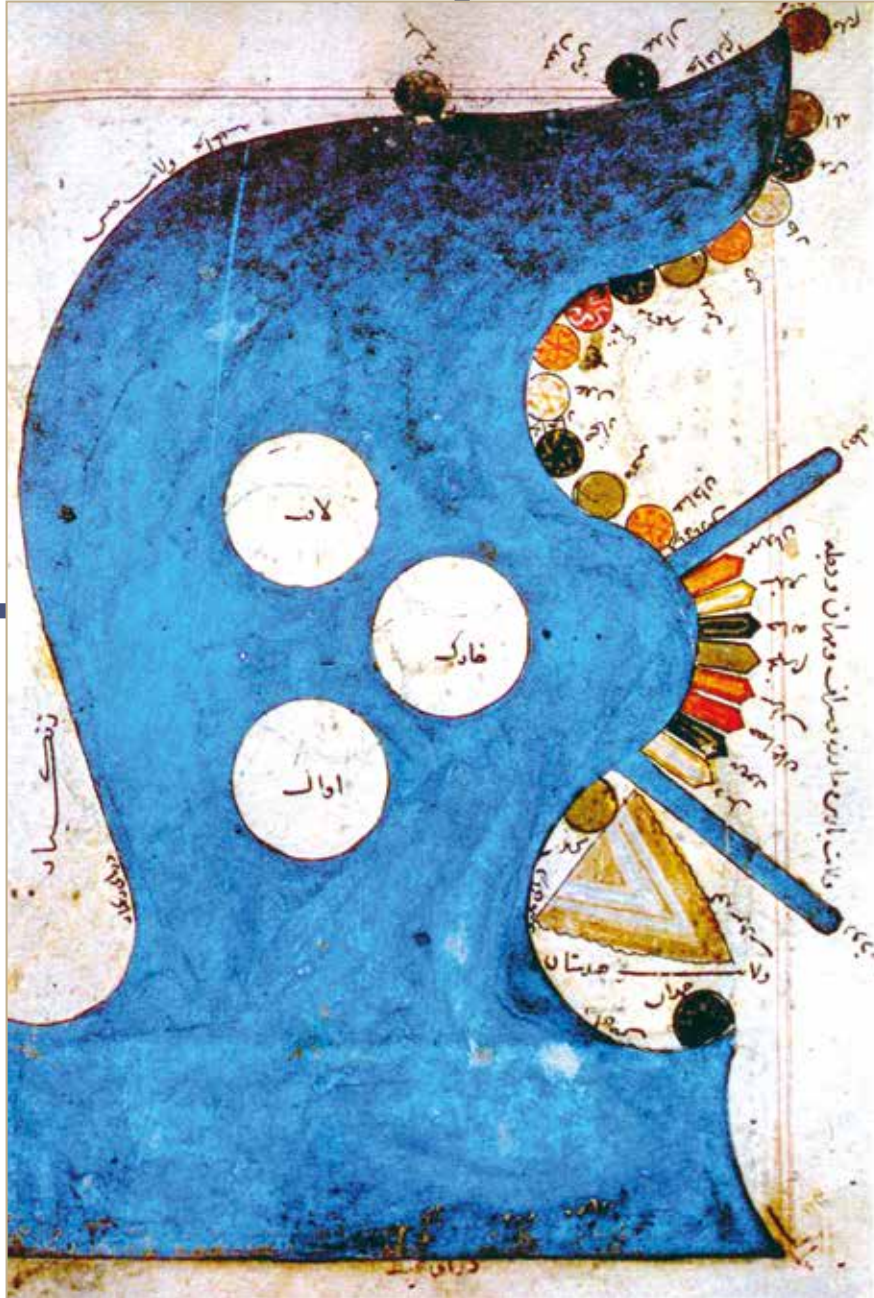
EYLÜL 2022 • SAYI: 24

**BİR IRMAKLA BİR KALP ARASINDA PEK FARK YOKTUR, BİLENLER BİLİR
NEHİR DE SANA AKAR YÜREK DE SANA AKAR RABBİM, GÖĞSÜMÜ AÇ.**

”

İstahri. Asıl adı Ebu İshak İbrahim b. Muhammed el-İstihari el-Farisi'dir. Onuncu yüzyılda yaşamış Müslüman coğrafyacı bilim insanıdır. Künyesinden İran'ın İstahr şehrinden olduğu anlaşılmaktadır. Uzun soluklu seyahatlerindeki gözlemlerini ve tetkiklerini kendi çizimleriyle *Kitabü'l-Mesalik ve'l-Memalik* eserinde kaleme almıştır. Eserde kıtaların renkli haritaları yer almaktadır. İstahri'nin Dünya'yı yirmi bölgeye ayırarak çizdiği haritalar günümüze ulaşan en kapsamlı coğrafi tariflere sahiptir. Bu haritalarda karalar ve denizler gerçek şekillerinden farklı olarak geometrik biçimde çizilmiştir. Yaşamını Bağdat'ta sürdüren İstahri Semerkant'ta vefat etmiştir.

Geçerken

Eylül 2022 - Sayı: 24
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Doç. Dr. Fatih Kurt

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Görsel Koordinatör
Eyüp Can Çağlar

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur

Grafik Tasarım
AREN Tanıtım

Kapak Resmi
Cemile Ağaç Yıldırım

Kapak Sözü
Ahmet Sarı

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bly.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 96 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 67 ABD Doları - AB Ülkeleri için 43 EURO
Avustralya için 114 Avustralya Doları
İsviçre için 45 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığı'nın T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir mektubun, "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığı, Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara" adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
18.08.2022

Baskı
Çağlayan Basım Yayın Dağıtım
Ambalaj Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Sarıncı Yolu No: 7 Gazimemur/İzmir
Tel: 0 232 274 22 15

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / EMİNE ŞİMŞEK
TAŞ OLSAYDIM ERİRDİM, TOPRAK İDİM DAYANDIM

4 / GÜVEN ADIGÜZEL
ÇÜRÜME İLE UMUT ARASINDA; AKİF EMRE'Yİ HATIRLAMAK

6 / ÖZGE KORKMAZ
VELADET

10 / SELMA MAŞLAK
İNSANIN CÜRETKÂRLIĞI: YENİ "FRANKENSTEINLAR"A DOĞRU

12 / HÜSEYİN AKIN
BITCOIN DAMAT

16 / CEMİLE AĞAÇ YILDIRIM
BİR YAZI BİR ÇİZİ

17 / AHMET SARI İLE SÖYLEŞİ
"BİZLER, HAKİKATTE KURMACA, KURMACADA HAKİKATİN GİZLİ OLDUĞUNU SÖYLEYEBİLİRİZ. HELE DE İNSAN UYKUDADIR, ÖLÜNCE UYANIR HADİSİ ÖNÜMÜZDE DURUNCA."

22 / MUSTAFA UÇURUM
GÖZLÜK

26 / HİLAL KOÇ HANCI
BENCİLLİK ÇIKMAZI

28 / ÇAY
SİZDEKİ KARŞILIĞI

30 / CANAN OLPAK KOÇ
BÖYLE İDİLER YAŞARKEN:
KEMALETİN TUĞCU

33 / MİSLİ BAYDOĞAN
ÜÇ TAVSİYE

34 / MEVLÜT UYANIK
MUTSUZLUĞA KARŞI ALINABİLECEK BİREYSEL TEDBİRLER
HAKKINDA İSLAM FELSEFESİ NE SÖYLER?

37 / ALİ AYÇİL
AYAKÜSTÜ SORULAR

38 / MUSTAFA IRMAKLI
BİLGİSİ ARTANIN YÜKÜ AĞIRLAŞIR

41 / ANİDA HAMZAJ
BAŞKA SESLER: HAYAT PARADOKSU!

42 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
RUHLARIMIZI ÇALAN DİJİTAL HIZ ÇAĞI

44 / MUSTAFA ÜNVERDİ
SORUMLULUĞUN TEMELLERİ: AKIL, VİCDAN VE DİN

46 / RÜMEYSA KAYA
BIRAKMA BENİ

48 / FATMA ÜNSAL
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

TAŞ OLSAYDIM ERİRDİM, TOPRAK İDİM DAYANDIM

emine şimşek

Yol bir çağrıdır. Uzaklara, keşfetmeye, bilinmeyene... Kendine yabancılaşmış, kalabalıklar arasında yalnız ve kaygıyla yüklü olan insanı öncelikle kendini tanı-maya çağırır yol. Bunun için sihirli formüller sunmaz insana, “Dur!” der, “Dur ve bak, gör, müşahede et.” Bazen bir ağacın efsununu hissettirerek konuşur seninle yol, bazen bir çiçeğin renginin güzelliğiyle bazen yüzünü okşayan ılık bir esintiyle bir gün batımı manzarasında durdurup kahveye davet ederek...

Yolun söylediklerini işitenlerse ancak yolda olanlardır, yolda olmayı sevenler... İnsanın hikâyesi de o yolda yaşadıklarının bütünüdür. Ne var ki çoğu insan bunu görmez, çünkü varacağı yere odaklanmıştır. Yolculuğun bittiği o yere geldiğinde derin bir hüsrana yaşar, söylenir durur. O yol boyunca yaşadığı şeyleri unuttur. Oysaki yolun kendisi güzeldir, yolda olmak güzeldir, yolculuk güzeldir. Bu durumu en vurucu şekilde anlatan sahnelerden biri *Dingin Savaşçı* (Peaceful Warrior) filminde yer alır.

Dan Millman, jimnastik olimpiyatlarına hazırlanan genç bir sporcudur. Ne var ki olimpiyat seçmelerine 10 ay kala geçirdiği motor kazasında

bacağında kırılmadık yer kalmaz, tedavilerle ancak koltuk değneği ve bastonla yürüyebilecek duruma gelir.

Hayatının altüst olduğunu düşünen Dan, bu hâlde tekrar spor yapamayacağına inanır. Dan’ın bir filozof gibi gördüğü için Sokrates adıyla hitap ettiği bilge kişi ise ondan ümidini kesmez. Sokrates, kendine olan inancını ve konsantrasyonunu yeniden kazanması için ona yardım eder. Dan, Sokrates’ten aldığı güçle ne kadar yeniden denemeye kalksa da sonunda umudunu kaybeder. Bunun üzerine Sokrates ona bir şey göstermek istediğini ve uzun bir yürüyüşe çıkacaklarını söyler. Birlikte üç saat kadar yürüdükten sonra Dan, görmesi gereken şeye ulaşamamış olmanın hayal kırıklığıyla söylenmeye başlar. Sokrates ise tam ona göstermek istediği yerde olduklarını söyler. Dan, olağanüstü bir şey görmeyi beklemiştir, gördüğü şeyse sadece bir manzardır. Bunun üzerine Sokrates, “Yol boyunca mutluydun, heyecanlıydın. Bu yolculuk sana iyi geldi, ama artık mutlu olmadığın için üzgünüm.” der. Dan etrafa bakar ve Sokrates’in ne demek istediğini o an anlar: “Yolculuk... Yolculuğun kendisi bizi mutlu eder, varılacak yer değil.”

İnsanı oluşturan, yolda yaşadıklarıdır. Fark ettikleri, hissettikleri, düşündükleridir. Adım atarken duyduğun heyecan, ayağının bir taşla takılması sonrası düşmen, kalkman, yola devam etmen... Kırgınlıkların, şaşkınlıkların, sevinçlerin, üzüntülerin... Mutluluk, yolda yaşanan duyguların toplamıdır ve mutluluk vardığın yerde değil, yolda yaşadığın her şeydir.

Güneye doğru yaptığım bir yolculukta bütün bunları düşünürken radyoda çalan türküdeki sözlerle takılıyorum, “Taş olsaydım erirdim / Toprak idim dayandım.” Tekrar dinliyorum türküyü, sonra tekrar... Ne güzel bir ifade değil mi? İnsan, sinisini zorlayan nice ağırlığın altından sertlikle değil ancak hoşgörüsüyle, merhametle, şefkatle kalkabiliyor. Toprak olmak denilen şey bana bunu anlatıyor.

Sonra toprağa dair çağrışımlar üşüşüyor zihnime. Psikanalist Carl Gustav Jung, toprağın kolektif bilinç dışında anne arketipi olduğunu söyler. Yani anneyle dair ilk imgelerden biridir toprak. Toprak annedir, hayat verir, besler, korur, yeşertir, büyütür. Ondan belki de ruhumuz sıkıldığında toprağa koşmamız,

ayaklarımız toprağa değdiğinde aldığımız güç ondan.

Toprak deyince aklıma Mevlana'nın şu mısraları geliyor hemen sonra:

Taş yeşermez geçmiş olsa da nevbahar,
Toprak ol da bak nasıl güller açar.
Taş idin çok gönül kırdın yeter,
Toprak ol, üstünde hoş güller biter.

Ardından da yine Mevlana'nın "Tevazu ve alçak gönüllükte toprak gibi ol." sözü geziniyor zihnimde. Toprak olmak ve alçak gönüllülük. Nasıl da yaklaşıyorlar anlam olarak ve nasıl da yaklaşıyorlar insanı kalbine. Toprak sarıp sarmalar, sinesinde besler, büyütür. İnsanoğlu ağacı görür, çiçeği görür, meyveyi görür de toprak en son akla gelir. En son hatırlanan olsa da toprak, hep en çok var olandır. Bilgeliği bundandır.

Söz konusu toprak olunca insanın zihninden İran sinemasının usta yönetmenlerinden Abbas Kiyarüstemi'nin filmlerindeki uzun toprak yollar geçmez mi? *Kirazın Tadı* filmindeki şu diyalog gözünün önünde canlanır insanın:

"Ne kadar güzel bir yer."

"Güzel mi? Toz topraktan başka bir şey yok."

"Toprağın güzel olduğunu düşünmüyor musun? Bütün güzel şeyleri bize toprak verir."

Toprağa bir tohum at sen yeter ki...
O nice güzelliği büyütür. Toprak bir başlangıçtır ve bitıştır aynı zamanda. Tâhâ suresi, 55. ayeti hatırlatır: "Sizi topraktan yarattık, tekrar toprağa döneceğiz ve sonra oradan bir defa daha çıkaracağız." Topraktan gelip yine toprağa döneceğimizden toprak bir

yolculuktur. Sabırdır, süreçtir, bekleyiştir, tazeleniştir, olgunlaşmadır.

Toprak güzeldir.

Toprak olmak güzeldir.

Yol, bazen bir türkünün sözlerine götürüp de konuşuyor insanla işte.

Yolculuk güzeldir. Yolun söyledikleri de söyledikleri de...

ÇÜRÜME İLE UMUT ARASINDA; AKİF EMRE'Yİ HATIRLAMAK

GÜVEN ADIGÜZEL

*Yol düşüncesi çeker insanı.
Bilinmeyeni aramak, kurcalamak, keşfetmek
insanlık hikâyemizle başlar.
Yol olmasaydı bilinmeyene kanat çırpamak
bu kadar cezbedici olmazdı belki de...
Akif Emre*

MINYATÜR NEVİN YAPICI

23 Mayıs 2017’de dünyadaki haysiyetli yolculuğu hitama erince, Edirnekapı Şehitliği’ne taşınmış bir yazar. Akif Emre. Yalnız ve yorgun. Bazı insanlar böyle anılır. Daha birçok dikkate değer özelliğiyle birlikte galiba en çok bu iki sıfatla anılacak Akif Emre. Yalnızlığın ve yorgunluğun -en azından dünyevi anlamları açısından- bir adam’ın eşkâlini tanımak için hikâyeye bu kadar “uygun” düşmesinin sebebi nedir peki? Kaleminde, Müslümanca düşünmenin ıstırabını taşıyan bir yazarın muradı neyse, tam yerine rast gelen bu iki sıfatın açıldığı anlamlar da aynıyle öyledir. Yalnızlık ama fildişi kuleden seslenen bir adamın yalnızlığı değil, dünyaya gönül indirmeyen bir adamın müdanasız şövalyeliği. Öyledir. Yorgunluk ama asla ümitsiz bir bıkkınlık değil, yüküne razı bir adamın haysiyetli heybesi.

Kendi hikâyesinin peşinde koşmanın, ezberletilen bilgilerin arasından soylu bir rüzgâr gibi geçip doğru’yu yeni bir perspektifle okumanın, ufuk çizgisini arşa taşıma idealinin ve yaşanan her hadiseyi soğukkanlı bir mesafeden yorumlamanın adı olmak. Akif Emre olmak yani. Okurlarına tavsiye ettiği bakışın, gündelik politikanın açmazlarına sıkışmadan, derinleşerek ve sadeleşerek uzun vadeli bir anlamayı içermesi de buna dâhildir.

60 yaşındayken aniden tekleyen kalbinin, çalışma masasının üzerine terk ettiği bedeninin ve geride kalan

yarım bir poğaçanın söyledikleri. Tefekkür kapısından bir an için bile olsa ayrılmadan geçen yıllar ve ince-likli bir süzgeçten geçirerek okuduğu meselelerin ruhuna dokunan bir entelektüelin resmi. Müslüman bir entelektüelin resmi. Paradigmaya kafa tutan simitçiden, Riyad’da bir Marvel filmine uzanan ideal bir zihin evreninin içinde; sakalı, gözlüğü, haysiyeti ve bütün şıklığıyla, Akif Emre.

Müstağripler Yüzyılında Kendilik Bilincinin İnşası

Sorumlu bir aydın, sorumluluk sahibi bir mümin ve hep aklıselim. Ahlaklı ve adil. Merhamet ve adaletle kurulmuş bir medeniyetin bakiyesi olmanın bilincine kalemini adanmış, ferasetli bir mütefekkir. Saraybosna, Mostar, Üsküp, Selanik ve Kudüs belgeselleri, kitapları, yazıları, anlattıkları ve işaret ettikleriyle geride kalanlara damla damla genişleyen bir ummanın anahtarını miras bırakmış, karşılaştığımız her meselede bakışımızı derinleştirerek bir bütünlük içinde düşünmenin yollarında -hiç durmadan, usanmadan- büyük bir aşkla yürümeyi tercih etmiştir. Adı ve soyadı gibi; Akif ve Emre.

Kudüs’ten Endülüs’e uzanan daima atak bir bilinç hattı. Merhamet ve haysiyetini kaybetmiş bir çağın içinden geçti gitti Akif Emre. Müstağrip aydınlar yüzyılı işte. Ama umut mümincedir, bu yeis elbet bizim değil. Çürüme de umut da hep

olacak. Onun ölüme baktığı yerin derinliğinde kocaman bir hayat saklı: “Ölüm yoksa hayat da yoktur. Ölümle irtibatlı değilseniz hayattan da kopuksunuz demektir. Ölümle barışık değilseniz hayatı anlamlandıramazsınız demektir. Sanılanın aksine hayatla da barışık değildir ölüm düşüncesiyle barışık olmayanlar, ölüme hazırlıklı olmayanlar. Ölüm dikkati bizi hayat, varlık, ebediyet, yokluk gibi temel sarsıcı sorular karşısında diri ve anlamlı kılan yegâne bilinç aşamasıdır. Ölüm dikkatinin yok olduğu, hayatımızdan çekildiği modern zamanlar, hayatın da ölüm düşüncesi gibi daha anlamsızlaştığı bir insanlık durumuna işaret eder.”

Kadının elinde bir patates çuvalı, rengi kırmızı ve üzerinde köpükler. Üzerinde suç lekeleri gibi beliren o beyaz köpükler. Çaresiz bir elin tuttuğu, çaresiz bir bedene değmiş ve az sonra tekrar değecek olan kırmızı patates çuvalı ve köpükler. Bir gözyaşı değecek onlara sudan önce, bir sessiz çılgılık dokunacak. Sönüp gidecekler.

Hemşire, kapının önüne çıktığında kat boştu. Pencereye kadar yürüyüp küpeşteye tutundu. Şehir her zamanki şehirdi. Işıklar göz alıcı, trafik oldukça kalabalık. Hayat kaostan ibaret ama seviyorlar bunu, hayat bittiğinden bihaber. İnsanlar yoğun, insanlar hep yoğun, ellerini başlarına götürecek vakitleri yok. Ellerini başlarına bir götürseler zaten, alsalar ikisi arasına onu, bir dursalar, düşünseler görecektler. Görmek rahatsızlık verecek. Yapamazlar bu yüzden bunu, gözlerini kendi içlerine bile çevirmezler. Işıklardadır gözleri, sonsuzluğa meydan okur gibi dikilmiş gökdelenlerdedir. Elli sekizinci kata kadar çıkarırken zorlanmazlar. Yükselmekten korkmazlar. İçeride soluk alıp verenlerden habersizlerdir muhakkak. Bu kent, herkesi sığdırır içine ama az önce gördüğü anne ile kızı sığdıramaz. Bu kentin kucığına sığdıramadığı kız, annesinin kucığına sığar bir aya kalmaz. Çünkü hayat.

Çünkü tüketir. Çünkü bir anne çaresizse çuvaldan çare üretir.

Gözün gördüğünü silemezsin. Gözün gördüğü kalbe batar bazen. Ok olur, süngü olur, iğne olur batar bazen. Hemşire, kafasını kaldırıp tekrar dışarı baktı. Işıklar yanıyordu hâlâ. Gökdelenler fasulye sırtığı gibi gecenin karanlığına doğru yükseliyordu. İçkili partiler veriliyordu kiminde. Kiminde şirket, içine düştüğü durumdan kurtarılmaya çalışılıyordu. Gece bile büsbütün saramıyordu bu şehri. Geceyi dahi alt etmekte mahirdiler. Bir tek hastane sessizdi. Koridorlarda birkaç hasta yakını, odalarda birkaç yenik düşmüş beden vardı. Yarın kemoterapi alacak olanlar için sabah, gelmesi hiç istenmeyen bir misafirdi. Banyolar, son kalan saçlarının uğrak yeri. Anneler için evlatlarını yıkamak, ağlamalarını meşrulaştıran tek eylem. Suya karışınca gider her şeyin izi.

Hiçbir şey olmamış gibi tekrar içeri girdi. Nasıl olduğunu sordu genç kıza. Duş aldığını, biraz rahatladığını söyledi genç kız. Hemşire, sırasıyla kontrollerini yapıp değerlerini not ederken sohbete devam ettiler.

“Kitap okumayı sever misin?”

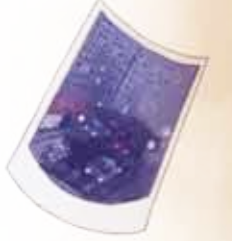
“Severim. Neden?”

“Kitaplığımı boşaltacağım yakın zamanda. İstersen sana da birkaç kitap getirebilirim, üzerine konuşuruz belki.”

Gülümsediğini gördü kızın. Yarın sabah tekrar gelip kontrolleri yapacağını söyledikten sonra iyi geceler dileyip odadan çıktı. Banyoyu toparlayan anneye takıldı çıkarken gözü. Kadın, elinde duran çuvalı bir suç aletini saklar gibi hızlıca arkasına götürdü. Yarısından azı kalmış kalıp sabun şimdi alenen ortadaydı.

Sabahın aydınlık yüzü pencerelerden içeri dolarken hemşire, nöbetini devredip hastaneden çıktı. Yorgundu. Otobüs durağında beklerken başka şeyler düşünmeye çalıştı, mesela buzdolabında neler olduğunu. Geçen hafta yaptığı fırın köfte-den kalma biraz kaşar peyniri vardı. Sebzeliğin dibinde birkaç biber ve domates de kalmış olmalıydı. En iyisi bunlardan bir harç yapıp ekmekleri fırına vermek, dedi. Onlar kızarıırken kendisi de evi havalandırır, bir duş alır, sonra da çamaşırları makineye atardı. Evet, böyle olmalıydı. Bazı şeyler zamanın olağan akışı içinde, olanca sıradanlığı ile kalmalıydı.

Evdeki hesabın çarşıya uymadığı olsa da çarşıda yapılan hesaplar genelde eve uyardı. Hemşire fırınlan-

Küçük şehirler ve büyük hayatlar. Küçük şehirler ve sıradan hayatlar. Küçük şehirler ve nasıl olduğu çok da önemli olmayan hayatlar. Önemli olan şu: Burada hayat var.

miş ekmeklerini yerken bir yandan da düşünüyordu: Şimdi zamanı mıydı? Sonra tekrar kendi cevaplıyordu: Şimdi değilse ne zamandı? Ara ara gaza gelip gümbürdeyen çamaşır makinesi tartışmayı sekteye uğratsa da kararını vermişti. Öyle ya, en iyi kararlar kahvaltı yaparken verilirdi. Çayını balkonda içti. Balkon da karşı komşunun balkonunu görüyordu gerçi. Bu şehir, manzarasını bile kime gösterip kimden esirgeyeceğini iyi bilirdi.

Tezgâhtaki bulaşıkların makineye dizilmesi, ocağın silinmesi, sarı bezin önce ortadan ikiye sonra tekrar ikiye katlanıp serilmesi ve kapanış. Bu tamamlanmışlık hissi bile insana huzur verir çoğu zaman. Bir şeyler hâlâ yolundaymış gibi gelir. Salondaki kitaplıktan beyaz bir kâğıt alıp yemek masasına geçti. Sağ köşeye bugünün tarihini attı. Büyükşehirden küçük şehre neden tayin istediğini bildiren bir sebep, arz ederim, imza. Ardından tekrar kitaplığa dönüp sevdiği öykü ve romanlarla birlikte birkaç şiir kitabı seçti. Yanına da deri kaplı bir defter ve dolma kalem ekleyip hepsini bir kutuya koydu. Çamaşırları sermeden odasına gidip uyudu.

Ertesi sabah 512 numaralı odaya girdiğinde genç kıızı uyurken buldu. Annesi orada değildi, muhtemelen biraz hava almak için bahçeye inmişti. Genç kızın saçları epey seyrelemişti. Saçından düşen her tel ruhundan bir parçayı da beraberinde götürmüş gibiydi. Uyurken bir sabah vakti kadar dingin, bir poyraz kadar hırçındı. Yanmış evlerden geriye kalan birkaç fotoğraf gibi hüznü, terminalde gidenini uğurlayan bir kalan gibi dalgındı.

Bir yanı çocuklar gibi şen öbür yanı ölümünü bekleyen bir ihtiyar gibi olgundu. Şu an en yakın arkadaşının yatağının üzerinde olabilirdi, diye düşündü hemşire. İki kız, ellerinde kahve fincanları, heyecanla yeni bir diziye başlamış olabiliyorlardı birlikte. Ya da biri diğerine sevdiği çocuğu anlatırdı. Eskileri anarlardı belki, lisede şunu yapmıştık hatırladın mı der çocukluklarından utanırlardı. Hâlbuki çocukluk, utanılmayacak ve geri gelmeyecek tek andı.

Hazırladığı kutuyu komodinin üzerine bıraktı hemşire. İçinde tayin istediğini ve telefon numarasını yazdığı bir not da vardı. İstediklin zaman beni arayabilirsin, diye eklemişti. O telefon bir gün çalmazsa diye hiç endişelenmemiş gibi. Elini tuttu kızın, avuçlarının içine aldı. “Kimseye gücünün yeteceğinden fazlası yüklenmez.” dedi.

Yanında getirdiği bir paket daha vardı hemşirenin. Banyo kapısına doğru yöneldi, içeri girer girmez onu gördü. Duş musluğunun üzerinde öylece duruyordu. Bu şehir gibi, binalar gibi, insanlar gibi kayıtsız duruyordu. Elindeki paketi lavabonun üzerine bıraktı. Birkaç kalıp sabun ve annesinin, çeyizi için ördüğü lifler. Yeşil, sarı, mavi, beyaz lifler. Kırmızı değil ama hiçbirisi. Sert değil. Narin tenlere, narin ruhlara layık lifler.

Aşağı inip nöbetteki arkadaşlarına dilekçeyi verdiğini söyledi. “Ani bir karardı.” dedi, “Önceden düşünsem size söylemez miyim?” Söylenmem. Her şey, herkese öyle kolaylıkla söylenmiyor. “Kemoterapi katında, 512 numaralı odada bir genç kız var.” dedi. “Onu yalnız bırakmayın olur

mu? Durumundan haberdar edin beni. Bu zarfı da annesine verirsiniz yarın. Bağış geldi hastaneye, tüm hastalara paylaştırdık dersiniz. Kendinize iyi bakın. Gittiğim yerde düzenimi kurunca muhakkak gelin yanıma.” Sarıldılar. Ağlayanlar oldu. İnsanın gözü, boşluğa düşeceğini anladığı vakit yaşla doluyordu.

O hafta izin kullandı hemşire. Hastaneye gitmedi. Birkaç gün sonra da tayin işlemlerinin tamamlandığı ile ilgili bilgi geldi. Devlet işleri böyledir. Çok istersen yıllar sürer sonuçlanması, bir daha istemeye tövbe edersin. Geride kalanların varsa eğer hiç bekletmez, hemen onaylanır. “Öyle gidilmez böyle gidilir.” der gibi. İki hafta sonra yeni görev yerinde işe başlayacaktı. Evi küçüktü bu yüzden toplanması uzun sürmedi. Önce aboneliklerini iptal ettirip ev sahibiyle görüştü. Sonra bir nakliye firmasıyla anlaşıp o hafta sonu şehri terk etti.

Küçük şehirler ve büyük hayatlar. Küçük şehirler ve sıradan hayatlar. Küçük şehirler ve nasıl olduğu çok da önemli olmayan hayatlar. Önemli olan şu: Burada hayat var. Hemşire ilçe merkezinde tuttuğu küçük dairesine yerleşti. İlk alışverişini yapmak için meydanda kurulan pazara gitti. Sanki buranın marulu bile bir başka yeşil, limonu bir başka sarıydı. Satıcı kadınların kan fışkıran yüzlerine yakışmıştı en çok kırmızı. Al yanaklarıyla mahcup bir küçük kızı andırıyorlardı. Zamanın akmaya çalıştıkça daha da yavaşladığı yerlerden biriydi burası.

Göreve başlayacağı hafta ilçe minibüsünü süren Şoför İhsan’la tanıştı. Samimiyetten hoşlandığı her hâlin-

den belli olan bu küçük yer insanı, hemşirenin kendisine “İhsan abi” diye hitap etmesini istemişti. “Bir şeye ihtiyacın olursa haberimiz olsun hemşire hanım, biz burada ne güne varız.” diye de eklemişti. İlk hafta görev ve nöbet listesini alan hemşire, Şoför İhsan’la daha çok görüşeceğine sevinmişti. Çünkü evde bakım hizmeti verilen yaşlı bir amcaya haftalık iğne yapması gerekiyordu. Bu da her hafta köye gidip gelmesi anlamına geliyordu. Eve dönerken çarşıda görüp selam verdi, durumu anlattı. “Bundan sonra cuma günleri muavin benim İhsan abi.” dedi. Gülüşmeler yerini görüşürüzlere, akşamlar sabahlara, dünler bugünlere bıraktı.

Çarşı pazar torbalarını ellerinde sıkı sıkı tutan yaşlı amcalar ve teyzeler, gözlerinin çapağını henüz silmeden yola düşen liseli gençler, stabilize yolda tozu dumana katarak gelen minibüsten bir bir indiler. İlçe hareketlenmeye başlamıştı. Yarım saat sonra tekrar kalkacak olan minibüse bindi hemşire. Bir saat sonra yeni bir köye adım atacaktı yeni insanlar tanıyacak yeni bir havayı içine çekecekti. Şoför İhsan, ilçeden köydeki tanıdıklarına siparişlerini yollayanların poşetlerini minibüse taşıyordu. Kendi aralarında oluşturdukları bu dayanışma zincirini seyretmek bile çok keyifliydi. Az sonra minibüs hareket etti ve yerel radyodan çalan türküler eşliğinde yolculuk başladı. O sırada hemşirenin telefonuna bir mesaj geldi:

“Nerede olduğunuzu biliyorum, buradaki arkadaşlarınızdan öğrendim. Sizin adınıza öyle mutluyum ki! Bazen ben de tek yöne bilet alıp gitmek istiyorum buradan. Belki bir

gün yaparım, kim bilir?

Bıraktığınız kitapları okumaya başladım. Altını çizdiğiniz yerlere denk gelince hâlâ buradaymışsınız gibi hissediyorum. Her şey için çok teşekkür ederim, sırrımızı sırtlandığınız için de. Lütfen vaktiniz olursa bana oradan bol bol fotoğraf gönderin. Annemin de selamı var, dua ediyormuş sizin için her gece. Şu an gayet iyiyim, beni merak etmeyin. Kendinize iyi bakın, benim yerime de mutlu olun orada. Sevgiler, Eda.”

Şoför İhsan gözünün ucuyla süzdü hemşireyi, ağladığını görünce torpidodan mendil alıp uzattı. Herhangi bir şey sormadı. Burada dertler sessizce yaşanır, hüznün sessizce bölüşülürdü. Köye vardıklarında Şoför İhsan durağa yanaşıp camı araladı. İlçeden getirdiği emanetlerini alması için Seyhan diye birini ünlledi. Sonra hemşireye dönüp kendisini saat on birde yine buradan alacağını söyledi. Hemşire teşekkür edip indi otobüsten. Poşetlerini yüklenmeye çalışan kişiye doğru yanaşıp gideceği hastanın evinin ne tarafta kaldığını sordu. Kafasını kaldırıp hemşirenin yüzüne uzun uzun bakan adam, sanki bir rüyadan uyanmış gibi sıçrayarak cevap verdi. Hemşire, bir gün aniden kalkıp milyonları geride bırakarak yüz bin nüfuslu bu şehre, tozlu yolları aşmış beş şeritli asfalt yolların götüremeyeceği bu köye, bir çift gözden geçip yaban bir kalbe girivermişti. Adam, minibüsün yanına gelmeden evvel sırtındaki patates çuvalını bakkalın önüne indirmişti.

İNSANIN CÜRETKÂRLIĞI: YENİ “FRANKENSTEINLAR”A DOĞRU

1816 yılının yaz mevsimi. Mary Shelley’nin de içinde bulunduğu küçük bir edebiyat topluluğu Alpler’in eteğinde bir araya gelir. Ancak ardı arkası kesilmeyen yağmurlar, ıslak ve keyifsiz zamanlar vadeder. Güneşli günlerde gölde ve kıyılarda yapılan güzel yürüyüşler yerini eve kapanmaya bırakır. Dışarıda dinmeyen bir rüzgâr, gri bulutlar, içeride kasvetli pencereler, tavanlar, gıcırdayan kapılar... Vakit geçirmek için okunan hayalet hikâyeleri, hikâyelerden taşan soluk benizli kahramanlar, titrek ay ışığında ortaya çıkan miğferli ölümler, gece yarısı ağır ağır yürüyen garip yaratıklar... Bütün bunlar henüz on dokuz yaşındaki Mary Shelley’e öyle bir ilham verir ki ortaya çıkan hikâye modern bilim kurgunun ilk eseri olur: *Frankenstein Ya Da Modern Prometheus*.

Shelley, kitabın 1931 baskısının ön sözünü “Yolun açık olsun, benim çirkin evladım.” diye bitirir. Bu çirkin evlat, yıllar içerisinde onu kurgulayan bilim adamının bir nevi babasının adıyla anılmaya başlar ve defalarca yeniden yazılır. Mary’nin dileği gerçekleşir; Frankenstein romandan öyküye, tiyatrodan sinema filmine, çizgi romandan

bilgisayar oyunlarına kadar pek çok başka esere ilham kaynağı olur, farklı biçimlerde tekrar tekrar üretilir. Belki Mary bile bu kadarını hayal etmemiştir.

Frankenstein’in hâlâ yeniden yazılıyor olmasında bir “tamamlanmamışlık hissi” aranabilir. Peki, nedir bu tamamlanmayan ya da tamamlanamayan? İnsan ölümlü bir varlıktır, bir nevi eksiktir. Yüzbinlerce yıldır sonsuzluk isteğiyle ölüme deva arar durur. Öyle görünüyor ki insanın bu serüveni bütün tehlikesine rağmen gelecekte de yaşanmaya devam edecek. *Frankenstein*’daki gibi ya da Nabakov’un ünlü romanı *Köpek Kalbi*’ndeki gibi hırslarına kapılan bilim insanları tehlikeli deneylerin peşini bırakmayacak.

İnsanın bu cüretkârlığına verilebilecek en eski örneklerden biri belki de Gılgamış’tır. Bundan tam dört bin yıl önce yaşamış, Sümerlerin kahramanı, Uruk kenti kralı Gılgamış; Mezopotamya’da ejderhalarla, gök boğasıyla savaşan, girilemeyen sedir ormanlarına giren, 126 yıl hüküm süren bir kahraman. Her insanı yakan ölüm ateşi bütün gücüne rağmen Gılgamış’ı da yakar. Kendinin, Uruk halkının ve bütün insan-

lığın kaderiyle ilgili sonsuz soru üşüşür kafasına, bir gün yer altı dünyasını göreceği gerçeğiyle dolanıp durur. Ve zorlu yolları aşp yalnızca tanrılara ait bir sırrın peşine düşer. Denizin derinliklerinde kayaların dibinde saklanmış “ölümsüzlük otu”ndadır aradığı yaşam cevheri. Gılgamış kendi elleriyle dikmiş gibi bulur o büyülü bitkiyi. Ancak gözü gibi sakındığı bitkinin kokusunu alan kara bir yılan deliğinden çıkar ve otu bir çırpıda yutar. Gençleşmek Gılgamış’a değil yılan kalır. Peki, destan kaybolmayan bir ölümsüzlük otuyla bitseydi ne olurdu? İşte bilim kurgunun peşine düştüğü soru da budur.

Her bilim kurgu bir distopyaadır aslında. Henüz var olmayan bir dünyayı anlatır bize ve uyarır. “Bu böyle sürerse” ifadesini tamamlar bir nevi. Bu böyle sürerse ifadesi, günümüz hayatından tedirgin edici bir şeyi alır, büyütür ve sonuçlarını gösterir. *Fahrenheit 451*’in yazarının dediği gibi: “Kurgu doğru şeyleri bize anlatıp duran bir yalandır.”

Shelley’nin romanındaki tedirgin edici şey de Gılgamış gibi Victor Frankenstein’in da yaratılışın en derin sırlarına gözünü dikme-

si, bilinmeyen güçleri araştırmasıdır. Victor kendini, ölümlerle birlikte gömüldükten sonra tek bir cılız ışığı takip ederek yaşama doğru çıkış yolu arayan *Binbir Gece Masalları*'ndaki Gemici Sinbad'a benzetir. Ancak elleriyle hayat verdiği devasa cüsseli, çirkin yaratık önce ailesinin ve sevdiklerinin sonra da kendisinin sonunu hazırlar. Yalnızca katliamdan ve acı çektirmekten haz duyan ahlaksız bir ucubeyi yeryüzüne salıvermenin vicdan azabı Victor'un yakasını bırakmaz. Bu yükün altında ezildikçe ezilir. "Tüm tahminlerim ve ümitlerim boş çıktı ve Tanrı'ya öykünen melek misali sonsuza kadar cehenneme zincirlendim. Çocukluğumdan beri bana büyük umutlar ve tutkular aşılanmıştı, oysa şimdi nasıl da yıkıldım." der.

Bu zincirlenme benzetmesi elbette kitabın adındaki Prometheus'a bir göndermedir. Prometheus, Yunan mitolojisinde Zeus'a başkaldırmasıyla bilinir. O, bütün mesaisini Zeus'u aldatmak, kuşkulandırmak, küçük düşürmek için harcar. Bunu yaparken insanları da kullanır. Zeus yapılan hilelere öfkelenir ve ateşi insanlardan esirgeyerek onları cezalandırır. Ancak o yine boş durmaz, göklerden ateşi çalar, "bilimi"i temsil eden ateşi içi boşalmış bir rezene sapı içinde gizlice yeryüzüne insanlara getirir. Bu sefer tanrıya ait olanı sinsice çalmanın bedeli ağır olur. Zeus onu Kafkas Dağları'nda karanlık, korkunç bir uçuruma

zincirletir. Üzerine de işkenceci bir kartal gönderir. Kartal onu *Zincire Vurulmuş Prometheus* tragedyasında "Çektiğim işkencelerin sonu yok, kader ölmeme de izin vermiyor. Benim acılarıma hiç kimse katlanamaz." diye inletir.

"Bu böyle sürerse" ifadesine geri dönelim. Bu böyle sürerse insanın cüretkârlığının sonu Prometheus'a mı benzer? Mesela Victor'un kendi eliyle meydana getirdiği Frankensteinlar ileri

seviye yapay zekâyla donatılmış robotlara mı dönüşür? Peki, bu robotlar da kendilerini üreten insanlara başkaldırıp isyan eder mi? Bilimin bir gün ölüme çare bulacağı ümidiyle dondurulan insanlara ne olacak? Ölümü ertelemek ya da yaşam süresini uzatmak ne işe yarayacak? Baudrillard'ın dediği gibi gerçekten ölüm artık bulunduğunu sandığımız yerde değil mi?

Ah Prometheus, o ateşi hiç çalmayacaktın!

BITCOIN DAMAT

HÜSEYİN AKIN

ÇİZİM AHMET ENİS GÜRCAN

Öyle her şeye bir çırpıda hem de tonlama yaparak “evet” demezdi. Zaten bir şeyi çabuk kabulleneni biri de değildi. Herkesin onayladığı bir şeyi onaylamakta zorlanırdı. Sanki onların kuyruğuna takılıyormuş gibi bir his içerisine girerdi. Şimdi tıklım tıklım dolu nikâh salonunda iki dakika evvel nikâh memurunun “Sen Dilaver Körmakas, damat olarak, Ferruh ve Naime kızı Handan’ı eş olarak kabul ediyor musun?” sorusuna var gücüyle yüklenerek “Evet!” demekle hiç tereddüt göstermemişti. Hâlbuki müstakbel eşi çok naif bir teslimiyet edası içerisindeydi. Nikâh memurunun “Sen Handan Zorlukış, Nevzat ve Perihan oğlu Dilaver’i eşliğe kabul ediyor musun?” sorusuna nasıl da mahcup ve alt perdeden “Evet.” diye cevap vermişti. Evetler tazelen-di, sözler verildi, gelin hanım damat beyin ayağına şaşılabacak biçimde kavice bastı. Damat Dilaver Körmakas, eşinin elinden onu sanki dansa kaldırıyormuş gibi nazik bir eğilişle tutup kaldırdı. Duvağını açıp gelini alnından öptü. Bir müddet karşılıklı iki pencere gibi birbirlerine baktılar. Damat Dilaver’in duygularını anlatmaya kelimeler yetmiyor gibiydi. Bir müddet sonra ona bir dostu ya da ahababı “Yahu Dilaver, o ne

susuştı öyle! O an aklından geçenleri şimdi bana soğukkanlılıkla anlatırmısın?” diye sorsa onu kırmaz ve o sükût hâlini şöyle anlatırdı: “An içinde kalbimi kalbine düğümlediğim eşime içimden şunları söyledim: Ömrümün sabahına uyanmış gibiyim. Bir ay parçası konmuş sanki bakışlarımın dallarına. Bir yere yürümemiz gerekiyor da yürüyecek ilk adımı hangi yöne çevirsem de atsam diye duraksıyorum. Bu arada duraksamak kelimesinin -durmak ve aksamak- izdivacından doğduğunu fısıldıyor hiç tanımadığım bir ses. Benimle beraber eşim de duraksıyor. Zamanın kontrolü altındayız. Bu kadını eş olarak benim koluma takan kaderimin mutlaka bir bildiği olması. Bak o da susuyor. Hem kaderim hem eşim birlikte susuyorlar. Benim sükûtum karşı dağlara ulaşıyorsa onlarınki okyanus ötesine kadar gidiyor. Ey gözlerime sığmayan mutluluk, bana bir cümle bahşet! Göze sığmayan hiç söze sığar mı? Benimkisi nafile bir çırpını. Mutluluktan çırpınıyorum!”

Takılar takıldı. Bir sürü tebrik mesajı yağdı sağdan soldan. Akrobalar ikiye katlandı. Gelin ve damat ısmarlama gülücükler fırlattılar dört bir yana. Kız tarafının yüzünde bir

türlü baş edemedikleri anlamsız bir öfke. Üzülmesi gerekirken sinirlenmek zorunda kalan bir şehrenin dramı var gibi üstlerinde. Damadın büyük amcası fotoğraf çekilirken çürük dişini dudakları arasında saklamak için bir hayli çaba sarf ediyor. Kız babası, eli arkasında salonu baştan aşağı bilmem kaçmıncı kez adımlayıp duruyor. Damadın babası acelesi olup kuyruğa giremeyen eş dostun takı paralarını istifleyip tomar yapmakla meşgul. Yaka cebinde sadece bugün için bir kereliğine taktığı belli olan ipek kırmızı mendil sırtıp duruyor. Oğlanın ablası gelip gidip kardeşinin kalkan yakasını, buruşan gömleğini düzeltiyor. Her yanına gelişinde ona “Var ya acayip şıksın, etrafı yakıyor-sun Dilaver.” demeyi ihmal etmiyor. Dilaver o kadar yorgun ve şaşkın ki sözdeki mecazı fark etmeyip gerçekten bir tarafları yaktığını sanıp telaşa kapılıyor. Kız babası salonun en ucunda bir direğe sırtını vermiş tavana bakıyor. Onu bu hâlde gören bir yakını yanına gidip elini omuzuna koyarak teselli etmeye çalışıyor. “Herkes bu kapıdan geçiyor Ferruh Efendi.” diyor. Yüzünü ekşitiyor kız babası Ferruh Bey. “Beni kendi hâlime bırakın. Bugün bir şey söylemeyin bana kalbinizi kırarım.” diye

karşılık veriyor. Dinlemiyor adam “Ben gül gibi kızımı verdim yaban ellere, sen ne diyorsun kardeşim!” diye parlıyor. Ferruh Efendi’nin gözlerindeki öfke alev alev. Arkasını dönüp gidiyor adam. Ferruh Bey olduğu yere çömelip kalıyor.

Hiçbir uyarı, sinyal, zil veya gong olmaksızın düğün bitti, düğün sahipleri ve davetliler geldikleri arabalara doluşarak gelini damat evine teslim etmek için yola koyuldular. Maçlarda olanlara benzeyen aralıksız korna sesleri arasında kalabalığı yararak gözden kayboldular. Beş çocuktan her biri gelin arabasından atılan zarfın içindeki paranın kendisinin olduğunu söyleyerek yüksek sesle birbirlerine söverek kavgı ediyorlar. “Çok ayıp!” diyor o an yoldan geçmekte olan kalın çerçeveli gözlüklü ihtiyar adam. Giderken geriye dönüp birbirlerine ağır küfürler eden çocuklara hiçbir şey söylemeden bir kere daha bakıyor.

Gelin arabası damadın evi önünde bir kez daha aynı şamata ve gürültüyle durdu. Yukarı pencerelerden gelinin üzerine âdet gereği gül kurusu, kesme şeker karışımı bir şeyler atıldı. Ne tesadüftür ki hepsi damadın kafasına düştü. Bir tanesi bile geline isabet etmedi. Kız tarafında geline refakat eden birkaç kişi dışında diğer davetliler caddedeki kalabalığa karıştılar. Bir süre sonra refakatçiler de damatla gelini yalnız bırakıp gittiler.

“Bak hayatım, kaldık biz bize.” diye takıldı eşine Dilaver. Nerede olduğunu unutarak gevezelik yapmayı sürdürdü: “Sanki ölüm gibi gelen gidiyor gelen gidiyor, insan bir başına kalıyor bu dünyada.” Handan gelin kısık bir sesle “Bir başına mıyız ki?” demekle yetindi. Muzipçe güldü Dilaver “Bir başına dedimse iki kişilik bir başmalık elbette!” diye cevap verdi. “İki insan evlenince bir olur.” demek istiyordu aklınca.

İlk günlerin doğan güneşleri, yeşeren ve açan çiçekleri, meyveye duran ağaçları ve gerçekleşen duaları vardı evli çiftlerin üzerinde. Evde un, şeker, tuz bitse de neşe ve saadet bitmiyordu. Gitgide un ve şeker çoğaldı, eve gereğinden fazla tuz girer oldu. Dilaver öylesine ekmek derdine düşmüştü ki gözü başka bir şey görmüyordu. Eşi “Niçin bu kadar çok çalışıyorsun?” diye sorduğu onun cevabı hep hazırды: “Ne yaparsın ekmek parası.” Hâlbuki onun kazandığı parayla ekmek değil ekmek fabrikası bile alınırdı. Şeker çayı tatlandırıyor, tuz yemeğe çeşni veriyor, un karımları ziyadesiyle doyuruyor fakat ne hikmetse birlikte yaşamının lezzeti biteviye eksiliyor. Evliliğin ne şeker ne de tuz tadı kalmıştı. Dilaver işten eve nefes nefese geliyor, üzerini çıkarır çıkarmaz köşe koltuğuna kurularak Bitcoin üzerinden kripto para kazanmanın dijital piyasasında kaybolup gidiyordu. Son günlerde kripto paranın art arda hışmına uğrayıp dibe

vurmuştu. Bu batmışlığın hıncını daha evliliğinin üzerinden bir yıl bile geçmemiş olan eşi Handan’dan çıkarıyor ve hiç sebepsiz ona ağır laflar söyleyip şiddet uyguluyordu. Handan yüzündeki morlukları saklamak için olmadık çareler düşünürken Dilaver ne işine yarayacağı veya hangi ihtiyacını karşılayacağını bilmediği yüksek paralar kazanmak için her türlü yola başvurmaktan çekinmiyordu. Bitcoin şifresini unutup yüklüce bir parayı kaybedince eşi teselli için yanına gittiğinde kolundan tutup “git başımdan” diyerek hışımla duvara çalmıştı onu. Handan ağlarken öfkesi iyice tepesine çıkmış ve boğazını sıkmaya kalkışmıştı. Dilaver’in gözü duvarını kaldırıp da yüzünü büyük bir tutkuyla seyre daldığı eşi Handan’ı görmüyordu artık. Sevgi ve şefkatin yerini hiddet ve şiddete bırakan bu değişimin sebebi daha fazla para sahibi olmaktan başka bir şey değildi. Nasıl oluyor da para, yokluğu ile bir insanı deliye döndürürken varlığı ile kendinden geçirip yalancı bir tanrı hâline getiriyor? Kafasını duvara çarpınca başka bir zamana intikal etmiş gibi gözünün önü kararmıştı Handan’ın. Bedeni duvarı sıyrarak yüzüstü yere düştü. Dilaver şaşkınlıkla korku arası odanın içerisinde dolanmaya başladı. Bir taraftan da akli sanal para trafiğinde idi. Bütün coşku ve kararlılığı ile “evet” dediği eşini kolundan çekip duvara fırlatmıştı. “Ömrümün sabahına uyan-dım”, “mutluluktan çırpınıyorum”

diye nikâh masasında içini, yüzünün saadetiyle doldurduğu nikâhlısına reva gördüğü kötü muamele karşısında kendinden korktu. Eşine indirdiği her tokadı aslında kendi öz nefesine indirdiğinin farkında değildi. Üzerindeki panik havasından sıyrılarak hemen telefonuna yönelip ambulans istedi. Sedyeli sağlık ekibi ve paramedikler üç dakikada eve gelip Handan'ı hareketsiz yattığı yerden itina ile kaldırıp ambulansa aldılar. Handan'ın yüzüstü yattığı yerde burnundan boynuna doğru akan kanı görünce Dilaver yüzünü avuçlarıyla kapadı. Burada zaman durmuştu. Yokuştan aşağıya bırakılan kripto para gide gide hangi kumbaranın ağzından içeriye girer unutuvermişti.

Handan sedyeyle ambulansa indirilirken yüzünde acıdan daha çok küskünlük ve yıkıntı vardı. Sağ kolunu yüzüne siper yapmış, gözleri kapalı. Dudakları çatlamış ve burnundan sızan kan dudak kıvrımlarına oturmuş. Yerde yüzü gözü şişmiş hâlde yatan karısının bu hâle nasıl geldiğini soran sağlık ekibine hiçbir şey söyleyememişti Dilaver. Fakat manzarayı süzen sağlıkçılar olup biteni çözmekte zorlanmamış, ortada bir şiddet sorunu olduğunu hemen anlamışlardı. Handan ambulansa yerleştirilirken ambulansın orta yaşın üzerinde kırçıl saçlı şoförü, Dilaver'e yanındaki koltuğa oturması için işret etti. Bir suçlu edasıyla mahcup biçimde şoförün

yanındaki koltuğa oturdu. Telaşlı siren sesiyle ambulans en yakın hastaneye doğru hareket ederken bir taraftan da şoför göz ucuyla ön dikiz aynasından Dilaver'i süzüyordu. Belli ki ona söyleyecek bir çift söz vardı. Dilaver karısının durumunu birden unutup akıllı telefonundan kripto para trafiğine dâhil oluyordu ki şoförün sorusu ile kendine geldi: "Hemşerim kaç yıllık evlisin?" Düşünür gibi yaparak "On bir ay." diye karşılık verdi Dilaver. Bu kez "Silah zoruyla mı evlendiniz?" diye sordu şoför. Şaşkın şaşkın şoförün yüzüne baktı Dilaver. Sessizlikten öteye geçemedi. Başını öne eğdi, çenesini iki avucu içerisine alıp uzunca sustu. Tam da bu sessizlik tülünün arkasından konuştu şoför: "Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: 'Ey insanlar! Kadınların haklarına riayet ediniz! Onlara şefkat ve sevgi ile muamele ediniz! Onlar hakkında Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim.' Bir başka hadisinde de 'Kadınlar erkeklerin diğer yarısıdır.' der. Şimdi bana soracaksın bu Hâdi Bey bunları niye söylüyor diye? Sen sormadan ben söyleyeyim, insan eşine vurduğu zaman varlığının diğer yarısına vurmuş olur. Eşini yaraladığında bedeninin yarısını yaralamış sayılır."

Dilaver ambulans şoförünün söyledikleri içerisinde "İnsan eşini yaraladığında yarı yarıya kendini yaralamış sayılır." cümlesinden öteye gidemedi. Şoförün bilge bir kişilik olduğunu anlamış fakat onun adını

(Yol Oğlu Hâdi) ilk kez duymuştu. Dilaver Yol Oğlu Hâdi'nin sözlerini daha kafasında sindirmeden ambulans hastanenin acil kapısına ulaşmıştı. İnerken Dilaver'e "Sedyenin bir ucu senin." dedi şoför. Dilaver mesajı aldı. Tam sedyenin arkasından yapışacaktı ki paramedik kız tokat gibi bir bakış fırlatıp müsaade etmedi.

Dilaver mahcubiyetinin oluşturduğu sessizliğin altında küçüldükçe küçüldü ve bir noktadan sonra görünmez hâle geldi. Handan'ın varlığı kendine şiddet uygulayan kocasından bağımsız daha bir büyüüp neşvünema buldu. Bir kadının masumiyetinde şiddet kendini hırpalayıp yok etti!

B İ R   a z ı B İ R  i z i

Haydi gel bir daha bir daha
Arayalım
Herkesin ve her Şeyin uykuya vardığı
Bir vakitte
Güröl güröl
Bardaktan boşanır gibi
Yeryüzünü ve gökyüzünü
Dünyanın bu yüzünü ve öbür yüzünü
Geceyi ve gündüzü
Dolduran
Yüreğimizi kuşatan
O kitaptan
Okunanı.

Erdem Bayazıt

ahmetsari25

“Bizler, hakikatte kurmaca, kurmacada hakikatin gizli olduğunu söyleyebiliriz. Hele de insan uykudadır, ölünce uyanır hadisi önümüzde durunca.”

AHMET SARI

SÖYLEŞİ
SÜMEYYE ÖZGEN

Her şeyin bir kaynağı vardır ya hani, her şeyin bir kalbi yahut kalbinin attığı yer. Ve her şeyin kaynağına, kalbine ulaşma arzusu. Kaynağına karışma özlemi. Kalbinin attığı o asude iklimin içinde kaybolabilme tutkusu. Her şeyin bir kaynağı vardır ya hani, insanın kalbidir. Yanı başımızda zaman zaman varlığını unuttuğumuz o çarpıntı. Dünyada çarpıntısıyla ilerlediğimiz, çarpıntısıyla nefeslendiğimiz, hiçbir yere sığmayan Tanrı nurunun gelip sığıldığı o küçük et parçası. Kalp kaynaktır insan için. Her şey kaynağına doğru akar ya hani, insan kalbine doğru aktığında ulaşır kaynağına; oradadır Tanrı'nın

sessiz esintisi. Her şey kaynağını arar ya tutkuyla, kaynağına doğru akar ya, her şey kendine en lazım sese meftundur ya hani, insanın kalbi bu yüzden meftundur en çok O'nun sesine.

Göğsümün gördüğü bir şey var, der Ahmet Sarı bir şiirinde. Bu aslında dünyaya, yanı başımızda çarpan o bitimsiz kaynakla, kalple bakabiliyor olmanın izahı gibidir. Çünkü ne yazmış olursa olsun onu okuduğunuzda kelimelere sinmiş o mevsimsiz esintiyi hissedersiniz. Onu okumak kalbin ellerine konmuş sığırcıkların şen ötüşlerini, o şenliği duymak gibidir. Onu okumak, çağın baş

döndüren hızının içinden sıyrarak bir kenar, bir kuytu bulup kalbin bozulan tik taklarını o asude zamanların atışına yeniden ayarlamak ihtiyacını bir kez daha hissetmek demektir. Onu okumak denize bakar gibi denizi dinler gibi bir denizde arınır gibi arınmak ve “anne sesinde bile bir anne sesi var bir anne sesi daha” diyerek tekrar tekrar doğmayı keşfetmektir annenin sesinde.

Bu sayımızda, kalbinin göğünün mavisinden yonttuğu kuşları kalbimizin yıldızlı göklerine doğru sessizce havalandıran Ahmet Sarı’nın dingin sesine kulak verdik.

Köstekli saatler, kalp saati, soluğu vakit bilmek, zamanın mekâna sıkışması... Özellikle öykülerinizde, kendini birçok tabirle hissettiren bir kavram olarak karşımıza çıkıyor zaman. Hatta bir öykünüzde, “İnsanların ceplerindeki köstekli saatin tik takları ile kalplerinin tik takları arasındaki bağıntı ne zaman koptu?” diye soruyor anlatıcı. Bu soruyu ben size sorsam: O bağıntı nasıldı, ne zaman koptu ve koptuğunda ne oldu?

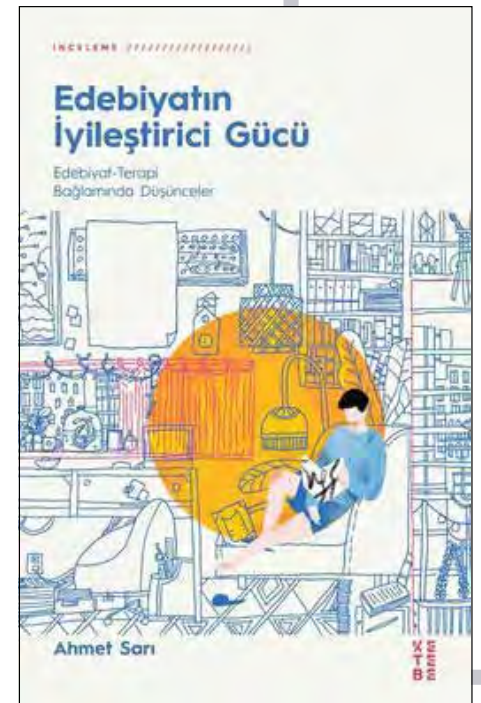
Benim zamanla ilgim ya da zamanı lehime kullanabilme kaygım, “ibnü’l vakt” olma çabası denebilir mi buna, zor zamanlarda yaşayan ve bir yönüyle de selim zamanların özlemini çekenlerin kaygısıyla aynı kaygı. Asr-ı saadet vardır. Fetret dönemleri de vardır. Peygamberlerin canlı kanlı tebliğlerinin başında, “emrolundukları gibi dosdoğru” olmaya çalıştıkları zamanlar vardır; bir de gökte yağmur yağacağı zaman nasıl ki yağmurun yağacağını

gösteren belirtiler varsa peygamberin geleceğine dair belirtilerin çoğaldığı zamanlar vardır. Biz Allah’ın nurunu tamamlayacağına inanıyoruz. Bu, selim olmayan zamanlarda işimizin daha zor olduğu gerçeğini de ötelemiyor. Müslüman saatinin modern saatlerle ikame edildiği, güneşin ya da görünmeyen meleklerin vakte yardım etmesini görmezden gelip daha soğuk daha seküler daha ayağı yere basan bir zamana evrilmemiz, zamanımıza böylesi bir soğukluk bindirdi. Muvakkithanelerle saat kuleleri, Müslüman saatle alafranga saat, zamanın beşe ya da daha nice vakitlere bölünebilirliği ile tek ve bölünmez bir zamanın varlığı bir düşünce dünyası, zihniyet dünyası cüzüdüdür aynı zamanda. Buradaki eseflenmem her şeyin modern ya da vahşi kapitalizme gark olduğu dönemlerde bize ait olanın, selim olanın, asude olanın bizi üzgün ve boynu bükük bir yerlerde beklediğidir. Asude olan hiçbir zaman boynu bükük olmamalıdır.

Edebiyatın İyileştirici Gücü kitabınızdaki yazılar, yazının insan ruhunu iyileştiriciliği ile bağıntı sorgulayan ve o bağıntı temellendirme gayretinde olan düşüncelerden oluşuyor diyebiliriz. Genelde sanat, özelde ise edebiyat terapi olabilir mi? Yazma ve terapi arasındaki ilişki, yapı neye bağlıdır?

İnsan dünyaya gelen ve dile gelen bir canlıdır. Dünyaya gelmek ve dile gelmek arasında belki başka hiçbir canlıya has olmayan özellikler fıtraten insanoğluna verilmiştir. Dil oluşturma, mede-

niyet oluşturma insan oluşluğun önemli aşamalarıdır. Sözlü ya da yazılı dil, cennetten tardla birlikte esma bilgisi olarak insanın yedeğine verilmiştir. “Biz ona isimleri öğrettik.” (Bakara,31) ayeti bunun rumzudur. İsimler olumlu da olsa olumsuz da olsa celali ya da cemali de olsa ruhumuzda yerlerini alırlar. İyi sözün ruhumuzu okşadığı, bize iyi geldiği; kötü sözün ruhumuzda yarık oluşturduğu, ruhumuzu bulandırdığı malumdur. Bu bağlamda sözlerle, yazıyla uğraşan edebiyat hele de selim olanın peşinde koşan ya da iyi insan ahlakı ardına düşen edebiyat ruha iyi yönde etki eder. Yazılı olan şeyler elbette insanın hâletiruhiyesi gibi olumsuz olana da evrilebilir. Avusturya edebiyatı örneğin çok karamsardır, şizoitir. Alp dağı baskısı altında klostrofobik bir iklim arz eder. İntiharlar görülür bu edebiyatta. Edebiyatın kötü olanı yücelttiği demler de olmuştur. Ben daha ziyade

iyileştirici yönünden yaklaştım kitabımda. Selim olanı talep etmesinden, iyi olana evrilebilmesinden, iyi insan tipini, iyi ahlaki ön plana çıkarıcı bir edebiyat olmasından, buradan hareketle de *iyinin iyiyi çağırması* düsturuyla ruha da iyi gelmesinden söz etmek diledim. Yoksa sözün insanın ruhunu gül bahçesine çevirebilecek şekilde kullanılma imkânı da vardır birinin kalbini paramparça kılma imkânı da vardır. Bizim tercihimiz iyi olana dairdir. Yazma ve terapi arasındaki ilişki ve yapı, yazan insanın aynı zamanda içini yazarak boşaltmasında, katharsis olmasında, içgörü sağlamasındadır denilebilir. Varlığı bir nar gibi açarak yazma eylemi, bir oturuşta onlarca sayfa yazma imkânı, ruhunu ferahlatan, insanı arındıran, yükün atılmasını sağlayan bir süreçtir aynı zamanda. Zihinde biriken bütün yazı birikimini yazarak boşaltmak arınmanın bir türüdür.

Yazmak ile ilgili cümlelerinizde mutlaka “fildişi kule” tabirini kullanıyorsunuz. Yazıyı kendine yük edinen yalnızsa şayet ve bunun için bir fildişi kule gerekiyorsa, yazarlık sabır işiyse ve bir yönüyle gönüllü bir mahpusluk demekse yazmak; toplumdaki uzak olmak, asosyal bir yaşantının içinde olmak sanatkarı “iyileştirmek yerine” nevrotik bir ruh hâline iter mi?

Yok, öyle düşünmemek gerekir. Yazarları, sizin de bahsettiğiniz gibi yazma uğraşı nedeniyle kendini asosyal kılan, fildişi kuleye gönüllü hapseden kişileri Freud zaten nevrotik olarak görüyor. O işin psikanalitik yanı. Bir çocuğun hayalî oyun kurması gibi kendine kurmaca evrende bir hayalî dünya inşa eden ve oyun oynayan bir yazar gerçeklikten kopmuştur ve kendi

hayalî dünyasında kaybolmuştur. Yalnızlığı dulda kılmıştır kendisine. Benimkisi içi rahatlatan bir arınma sürecidir. Peygamberlerin neden çoğunun çoban olduğu, çoğunun neden kovuklara, balina karnına, kuyuya, mağaralara kapandığı, kapatıldığı sorusuyla bu durumu düşünmek gerekmektedir. İnsanı iyileştiren, sağaltan, kendini hızlı dünyadan kopartıp yavaşlıkla iç muhasebe yapmasını sağlayan bir edimdir bu edim. Şehrin dağdağasını, şehrin ışıltısını, *carpe diem*'ini seçmek yerine ondan uzakta, elbette bir şekilde ona bağlı ama bu bağı minimize etmiş hâliyle yaşayan bir yazar bilinçli ve mutludur. Bu kadarı bile isteye seçmiştir ve *amor fati* durumdadır. Kaderini sever. Elbette intihar eden, yalnızlığın derinlikli katmanlarına alışamayan, asosyallığından nefes alamayan yazarlar da intihara ya da deliliğe doğru yol almışlardır ama bunu tüm yazar ve şairlere işlememeyiz kanaatindeyim.

2300 sene önce İskenderiye Kütüphanesi üzerinde şunun yazılı olduğu söylenir: Ruh sağaltıcı mekânlar. Kitabınızda geçen bu anekdotan da hareketle edebiyatın ya da kurmacanın şifa ve sağaltım noktasında “okur” için ifade ettiği anlama dair neler söylersiniz?

Yukarıdaki soruda bu soruyu açma imkânı bulmuştum. Ruh şayet bize Allah'ın (c.c.) soluğuysa, o nefha sözün, o iyi soluğun kendisine iyi geleceğini düşünmüş eskiler. Philosophia, Philologia, hakikat sevgisi, erdem sevgisi, dinler tarihi, iyi insan

Gecenin ortasında nabız gibi atıyordu ay. Bulutlar bir iç çekişi andırıyordu. Yıldızlar, sönen gözün hüznüyle giyinik. Neyse ki yağmur, neyse ki gözyaşı. Neyse ki yağmur, neyse ki gözyaşı. Gecenin duldasına damlalar sessizce siniyordu. Dedim ki kalbim. Kalbim. Ey kalbim. Nesneler zamanın kemiği.

olabilme duygusu ve düşüncesi, şifahi ve yazılı metinlerde hep iyiliği ve erdemi, doğruluğu ve insana fayda sağlayacak her şeyi ön plana çıkarmış anlatacaklarında. Konuşursan hayır konuş yoksa sus'a denk bir durum bu. Söz, öze fayda verirse, kıssada hisse olumlu ise masalda mesel bizleri *happy end'e* götürürse bu iyi görülmüş. O bakımdan milyonlarca kitabın ruha doğrudan teması vardır. Hele bunlar ahlakı, erdemi, fazileti, insanlığı, adabı, edebi, rikkati anlatan kitaplar. Hepsinden ruha doğru dersler çıkarılabilir. İnsan binlerce sene öncesinin metninden ruhuna faziletler devşirebilir. Okur için edebiyatın ya da yazılı ve sözlü edebiyatın faydası budur.

Kurmacanın her zaman yalnızca güzel sözlerden oluşmadığını göz önünde bulundurursak şayet, bibliyoterapinin yaralı ruhlarda özdeşleşme yoluyla her zaman bir iyileştirme ya da sağaltım sağladığını söyleyebilir miyiz? Örneğin döneminde yaygın intihara sebep olan *Genç Werther'in Acıları* gibi kitapları nereye koymalıyız?

Haklısınız. Biraz önce dillendirdiğim gibi iyi söz olduğu gibi kötü söz de vardır. Daha doğrusu insan sözü iyiye evriltebildiği gibi kötü amaçlara da evriltebilir. Dua ve bedduada olduğu gibi; güzel, ruha iyi gelen sözlerle küfürler gibi. Erdeme davet eden sözler ya da hedonist hazlara, cinselliğe, sapkınlıklara açılan sözcükler gibi. Edebiyatı bu bağlamda iyi amaçla değil de yahut edebiyatın temasını, konusunu, karakter şekillendirmesini iyiye doğru

değil de kötülüğe, pesimizme ve karamsarlığa yönlendiren yazarlar vardır. Edebiyatın tarihi profan ve sakral temalı içerikleri barındırıyorsa, *memento mori*'yi öne çıkaran, ölümü anmayı gerekli gören edebiyatla "gününü gün et" diyen *carpe diem*'i ön plana çıkaran edebiyat da olacaktır. Eserlerinde Tanrı susuzluğunu değil, metafiziki derinlikleri değil de fiziki güzelliklere, seküler sorunlara, profan dertlere dikkat çeken yazarlar da olacaktır. Bundan çok da kalemini ve anlatış biçimini iyiden yana değil de bilinç kırılmalarından, şizoit dilden, karmakarışık duygu geçişlerinden, modern dünya kâbuslarından, intihardan süzen yazarlar olacaktır. Edebiyat, dediğiniz gibi mutlak iyileştirir diye bir şey yok; edebî metin insana yeis, hüznün, melankoli hatta uç noktada intiharı bile öğretebilir. Benim tercihim iyileştirici yönünde oldu. Kitabı bu nedenle yazdım.

Yukarıdaki sorumla bağlantılı şöyle bir soru daha sormak istiyorum: Göksel ve semavi metinler bibliyoterapi noktasında nerede durur? Dil ve şifa arasındaki ilişkiye dair neler söylersiniz?

Kutsal metinler Allah'ın (c.c.) soluğunu, retoriğini içinde barındırdığından insanın ihtiyacı olan ne varsa hepsini o sözcüklerde, o ayetlerde bulma imkânı görülür. Kur'an'da, Kur'an'ın ruhlara şifa olduğu üzerine ayet çoktur. Kur'an'ın ruhları teskin ettiğinin, bir nevi kargaşada olan ruhlara için onun bir müsekkin olduğunun, şifa olduğunun altı çizilir. İster okunuşu ve seslerin oluşturduğu güzellikler, isterse içinde

ele aldığı ve insanın dünyada karşılaşacağı durumlar için hele de mesellerden kendisine ders çıkarabileceği eski teselliler gibi çok güzel *condition humaine* insanlık durumları içersin o her yönüyle şifadır. İnsan değişmediği için her zaman insan kalacağı ve sorunları da temelde aynı olacağı için semavi metinler insanın bu durumlarıyla ilgili göksel bir solukla ruhlarımızı aydınlatır. Bir çocuk için anne sesinin ferahlığı neyse Allah'ın, Kur'an'daki sesinin bizlere, daha doğrusu Kur'an'la ya da diğer semavi metinlerle yüzleşenlere aynı ferahlığı verdiği kesindir.

Edebiyat, hayal gücünün yardımıyla uydurulmuş sözcüklerle oluşturulan bir edimse eğer kurmaca tamamıyla yalan mıdır? Yahut kurmaca, haki-katin sularını hangi noktadan sonra yalanla bulandırır?

Kurmacanın gerçekten saptığını, en azından gerçek olmadığını söyleyenler vardır. Eflatun'un mağarasında olduğu gibi gerçek, hakikat, mağara girişine arkası dönük kişinin ardındaysa, duvara yansıyanlar da o gerçeğin görüntüleridir. O görüntüler gerçek olmadan elbette beliremez ama onların gerçeğin ta kendisi olduğu da söylenemez. Gerçeğin kırılmış görünümleridir onlar. Gölgelerdir. Bu hakikat ve hayal için de öyledir. Hakikat aslolansa hayal yalana, kurmaca olana, fiktif olana denk düşer. Edebiyat son zamanlarda hele de postmodern devirlerde hayalin hakikatte, hakikatin de hayalde olduğuna dair örnek metinler sunsa da çok eskiden beri, kurmaca (yalan) ile gerçek (hakikat) arasındaki sınırların aşınması üzerine metinler oluşturulmuştur. *Tristram Shandy*'den Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi*'ne kadar bu eserleri sıralayabiliriz.

Kurmacada hakikat payı ya da hakikatte kurmaca payı yazardan yazara değişir. Otobiyografik unsurları yoğun içeren romanlardan (Oğuz Atay, Max Frisch) bu unsurları metinlerinde ele almayı amatörlik olarak gören yazarlara kadar bu paye ile çok oynanmıştır. Ama bizler, hakikatte kurmaca, kurmacada hakikatin gizli olduğunu söyleyebiliriz. Hele de insan uykudadır, ölünce uyanır hadisi önümüzde durunca.

Şair, yazar, çevirmen, akademisyen... Yazmak noktasında da okumak noktasında da çok yönlü biri olduğunuzu metinlerinizden anlamak mümkün. Hem yazar hem okur olarak Ahmet Sarı'ya göre iyi edebiyat ne yapar?

İyi edebiyatın insanı mutlu kılacağını, daha doğrusu iyi edebiyatın ardına düşen ve onu gerçekten

isteyen kişileri mutlu kılacağını düşünüyorum. İyi edebiyat da görecelidir. Benim için sinema, authör sinemadır. Abbas Kiyarüstemi'den Zoltan Korda'ya kadar authör sinema benim ruhumu sakinleştirir. Bundan haz duyarım. Başkası için bu iyilik kitsch olana, değersiz olana, ucuz olana da evrilebilir. Benim için Kafka metinleri, Dostoyevski, Tolstoy, Thomas Mann, Hermann Broch, Robert Musil iyidir. Bir başkası kendi ruhuna iyi gelecek metinleri daha basit yazarlardan, eğlencelik yazarlardan, moda yazarlardan, girift olmayan, düz anlatan yazarlardan, düz metinlerden bulabilir. Ruha anlatı yoluyla nişane takan yazarlar, ruhun katmanlarını açan, ruha doygunluk sağlayan, derin dehlizlerimizi aydınlatan yazarlar iyi edebiyatın temsilcileridir bana göre.

Son olarak size bazı kelimeler versem ve onlarla ilgili aklınıza gelen ilk çağrışımları sorsam..

Kafka: Susuzluk hâli.

Leyla: Geç bulduğum.

Musa: Çok çok derinlere düşen bir yutkunuş.

Kirpi: Kırtipil Hamdi.

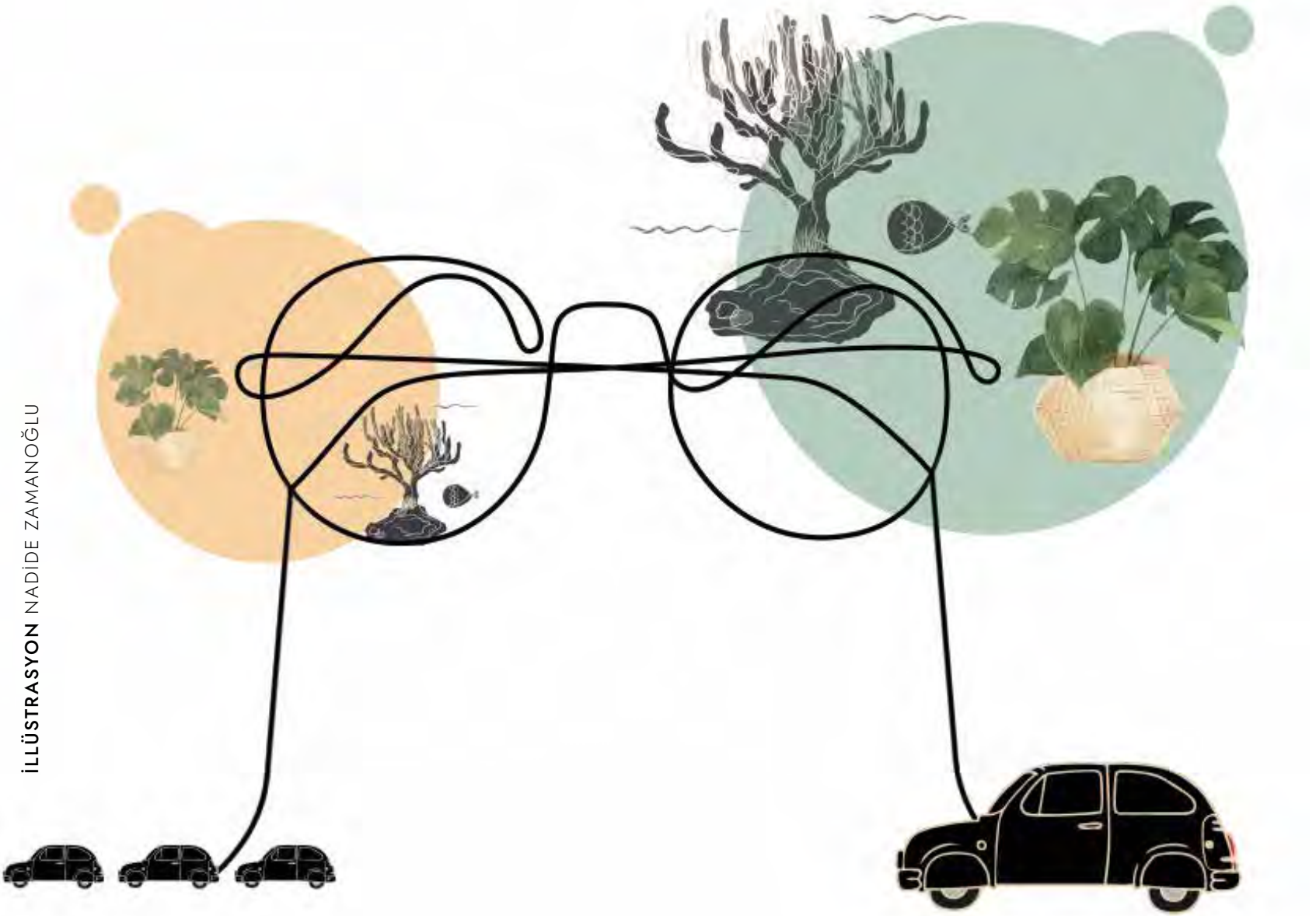
Utancı: Kalbin payesi.

Sığırcık: Gökte birlikte bir dua hâli.

**Göğsümün gördüğü bir şey var.
Bir çiçek kuru, rengi soluk, çekip
çıkartıp onu bataklıktan
Şehrin kırağından, gürültüsünden,
korna seslerinden
Bir çiçeği kaldırıp da çirkinliklerinden
Kalbimin hizasına. Kalbimin hizasına.
Kalbimin hizasına. Kalbimin hizasına.**

İLLÜSTRASYON NADİDE ZAMANOĞLU

Masanın kenarından dünyaya bakan bir ivmeyi tutturarak tam köşeden, camdan dışarı bakmak için biraz eğildi. Sanki engel olan bir şeyler vardı, daha da eğildi. Masanın yüzeyi güneşten hafifçe parlıyordu. Tek gözünü kırptı. Nişan almak böyle bir şey işte. İlla elinde tüfek olacak değil ya. Bakmak için, bir hedefi tutturmak için de nişan alır insan. Açık gözüyle baktı, masanın köşesinden uzağa gitti mesafe, gittikçe netleşti, tam tersi olması lazımken uzak daha yakın geldi ona. Yakınına bakmak için görüş mesafesini yaklaştırmaya başladı, yaklaştıkça görüntü bozulmaya başladı. Bozuldu bozuldu... Burnunun ucunu göremeyecek hâle geldi. Bu bir anda olur muydu ki? Hemen bir kitap kapı. Rastgele açtı sayfayı. Önce uzak tuttu. Yaşlılar gibi. Elini uzattığı kadar uzatıp okudu sayfadakileri. Yavaşça yaklaştırmaya başladı kitabı, sorun yok;

her şey güzel,
güzel,
güze,
güz,
gü,
g,
....

Ne oldu şimdi? Görüntü gitti. Sanki biri antenle oynuyor gibi. Anteni çevirince nasıl netleşirse ekran, kitabı uzaklaştırdı, her şey netleşmeye başladı. Evlerine televizyonun geldiği

ilk gün babası çatıda kendisi televizyonun başında, olmadı, olmadı, karıncalar var, biraz daha çevir diye diye görüntüyü yakaladıkları günü hatırladı. Anten yönünü bulunca nasıl da güzel olmuştu her şey.

İşte olan oldu. Gelmez sanılan geldi, dayandı kapıya. Hemen kapattı sayfayı. Kitabı aldığı yere koydu. Hiçbir iz bırakmak istemiyordu arkasında. Hatta kitabı alıp daha uzak bir köşesine koydu kitaplığın. Sanki kim görecekse?

Nefes nefese balkona çıktı. Derin bir soluk alıp dağlara doğru baktı. Balkonun önü açık, şehirden ilçeye giden yol ağaçların arasından görünüyor. Çok uzakta organize sanayi. Ötelerde okullar, bahçeler hepsi ıslık ıslık önünde. Hatta uzaktaki kavak ağaçlarının üstündeki kargayı izledi bir süre. Gelip geçen arabaların plakalarını bile okudu.

İçeri girdi, takvim yaprağını alıp okumaya başladı. Her şey aynı. Yaklaştıkça harfler birbirine girdi, okunmaz oldu. Hemen telefondan "google"a girdi. "Yakını görememek" yazdı.

"Göz doktorları tarafından 'hipermetropi' olarak da adlandırılan yakını görememe, yakındaki nesnelerin bulanık olduğu görme duyusunu anlatan ortak terimdir, ancak uzak-

taki bir şeye baktığınızda görüntü nettir."

Evet, tüm tarifler uyuyor. Devam etti.

"Presbiyopi ise kelime anlamı ile yaşlı göz demektir. Yaşa bağlı yakını görememe, ilerleyen yaşlarda özellikle 40 yaş sonrası gözün akomodasyon denilen, net görebilmek için yaptığı değişimleri yapma yeteneğini zaman içinde kaybetmesi sonucu meydana gelen bir hastalıktır."

Sonunda bu da oldu diye geçirdi içinden. "Yaşa bağlı..." Bunu kendinden bile gizlemek istercesine hemen bilgisayarı kapattı. Hatta bunu senden beklemezdim bile dedi kendine. Bir bardak suyu bir dikişte içti. Bir süre oturdu. Odadan odaya geçti. Eşi bir gariplik olduğunu sezdi, hayrola sende bir hâller var, dedi. Şarj aletini bulamıyorum deyince daha bir garip baktı eşi. Elinde ya, deyince panikle fırlattı şarj aletini. Sen şöyle bir otur bakalım, sende bir hâller var, dedi eşi. Yok, kan şekerim düştü yine herhâlde diyerek geçiştirmek istedi. Bir şeyler atıştırırsam geçer. Elindeki şarj aletini fark edememesi de bunama belirtisi miydi acaba? Önce gözler sonra hafıza. Teker teker gelin dedi içinden. Biraz durduktan sonra o kadar da değil diye düşündü.

Artık her şeye farklı bakar olmuştu. Önce uzaktan bakıp sonra

Sayfa pırıl pırıl. Âdeta ışıldıyor şiir. Rastgele bir sayfa seçmiş olsa da şiir mesaj gibi mübarek: Gözlerim, aklım her şey uzak bir hanımeli.

gözlerini kısarak elindeki yaklaştırtıyor, netlik bozulunca orada bırakıyor yaklaştırmayı.

Hemen bir randevu aldı göz doktorundan. Bu ilkti. Bugüne kadar hiç ihtiyaç hissetmemişti ki... Sırası gelince önce ölçüm yapıldı. Cihaza çenesini ve alnını dayadı. Uzakta bir balon belirdi. Gitti, geldi, netleşti, bir ara flu oldu görüntü. Bitti deyince balon da uçtu gitti. Çıktıyı aldı, doktorun yanına girdi. Cihazlarla muayene yapıldı. Gözünü dayadığı yerde, yeşillikler içinde bu kez bir ev. Gidiyor, geliyor, netleşiyor, görüntü bozuluyor. Bu pastoral sahne hoşuna gitti. Ne güzel bir evdi bu böyle. İnsanın içi açılın diye mi koymuşlar acaba? Önce her yer yemyeşil. İnsanın kendini boylu boyunca bırakıp gökyüzünü izlemek isteyeceği bir yeşillik. Uzakta kırmızı çatılı bir ev. Başka bir şey yok etrafında. Sadece huzur var görüntünün tümünde. Bir masal gibi evi izlemeye dalmıştı ki doktorun, tamamdır demesiyle başını cihazdan kaldırdı.

“Yaşınıza göre her şey normal. Bu yaşta erkeklerde yakını görme azalır. Telaşa gerek yok. Size yakın gözlüğü yazıyorum. Okumalarınızda artık gözlük kullanacaksınız.”

Hayda!!! Yakın gözlüğü. Doktorun cümlesi kulağında çınlayıp durdu. Önce tırnak içine aldı cümleyi, bir süre parantez içine hapsedti, sonra bir baktı göğe asılmış, trafik lambalarında yanıp sönüyor cümle. Göz-

lükçüye gidene kadar aynı cümle ile roman yazdı.

“Yaşınıza göreeeeeeeeee...”

Gözlükçü tanıdık olduğu için rahat rahat konuştu onunla. Aslında bir şey yok da doktor gözlük yazdı işte dedi. Olur hocam bu yaşlarda, diyerek damdan güümm, diye düşürdü lafı gözlükçü. Hatta kocaman bir çamı devirdiğini fark etmeden gözlüğün şerefine bir çay içelim dedi. Çay mı zehir mi anlamadan bir dikşte içti çayı. Gözlük de hazırda. Ne yapacağını bilemez bir hâlde öyle beklerken bir dene hocam, deyip uzattı gözlüğü. Çantadan bir kitap çıkardı, gözlüğü taktı, yok öyle değil dedi, burnunun ucuna, dedeler gibi deyip gevrek gevrek güldü. Dedeler gibi, dedeler...

Arabaya soluk soluğa bindi. Bir süre bir şey yapmadan durdu. Sonra gözlüğü alıp burnunun ucuna kondu. Yanındaki çantadan bir kitap aldı, rastgele bir sayfa açtı.

“Terk edilmiş zarif bir yalnızlığı taşıyarak konuşuyorum
Geceye dokunuyorum kılcal damarlarım
Gözlerim, aklım her şey uzak bir hanımeli
Yakama takılan sadece çiçek değil
İçimi titreten Büyük Türk Şiiri”

Sayfa pırıl pırıl. Âdeta ışıldıyor şiir. Rastgele bir sayfa seçmiş olsa da şiir mesaj gibi mübarek: “Gözlerim, aklım her şey uzak bir hanımeli”

Gözlüğü çantasının en dibine yerleştirdi. Bundan kimseye bahsetmemek gerek diye düşündü. Hele bir de gözlüğü dedeler gibi takma meselesi var ki bu aklına gelince çantanın iyice dibine tıktı.

Doktoru da gözlüğü de unutmuştu bile. Bilgisayarın sayfa büyüklüğünü değiştirdi. Yazıları 12 puntodan 13'e çıkardı. Okuma parçalarını öğrencilere okuttu. Kitapları okurken biraz uzak tuttu. Kendime hiçbir şeyi yaklaştırmıyorum, sosyal mesafe önemli diye esprisini yapmayı da ihmal etmedi.

Demek ki abartacak bir şey yokmuş dedi kitapları her gün biraz daha kendinden uzaklaştırdığını fark etmeden. Hocam sosyal mesafenin sınırlarını zorluyorsun diyenler oldukça fark etti uzaklığı, hemen yaklaştırdı kitabı. Zorla da olsa okudu karıncaların sayfanın üstündeki geçit törenlerini.

İlk defa bir sınava girecekti üniversite sınavından sonra. Niye başvurduğunu bile anlayamadığı sınava girdi. Hiçbir şey olmamış gibi hem de. Yerine oturdu. Sınav evrakı masanın üstündeydi. Adını soyadını yazdı, imzasını attı. Yan tarafta T.C. kimlik no bölümünde kodlama yapacaktı. Bütün kutular birbirine girdi. Uzaklaştı, yaklaştı, alnından terler akarak tekrar tekrar kontrol ederek nihayet doldurdu bütün kutuları. Sınav başladı uyarısı ile açtı kitapçığı. Gördüklerine inanamadı. Aslında göremediklerine... Yazılar o kadar küçüktü ki hiçbir cümleyi

okuması mümkün değildi. Etrafına baktı sanki tanıdık biri olsa ona gözlüğünü verecekmiş gibi. Döndü kitapçığa. Baktı, baktı okuyamadı. Seçebildiği cümlelerle bir şeyler anlamaya çalıştı. Kodlama işi de aynı karmaşayla devam etti. Bütün şıkları işaretledi. Ya da öyle sandı.

Sınavdan çıkış saatini bekledi. İlk çıkan o oldu. Dışarıda muazzam bir kar vardı. Başını kaldırdı göğe. Karlar hücum etti yüzüne.

BENCİLLİK ÇIKMAZI

HİLAL KOÇ HANCI

...Kim nefsinin bencilliğinden korunmayı başarsa
işte kurtuluşa erecekler onlardır.
Haşır, 59/9

Atasözlerinde, deyimlerde, beyitler ve anlatılarda malı mülkü, ihtışamlı hayatı ve hazin sonu ile karşımıza çıkan Karun, Kur'an-ı Kerim'de Hz. Musa'nın kavminden biri olarak tanıtılır. Karun, ilim sahibi, akıllı ve iş bilen birisidir. Bulunduğu görevler sayesinde büyük bir servet edinir. Serveti öyle bir raddeye ulaşır ki hazinelerinin anahtarlarını taşımak, güçlü kuvvetli bir ekibe dahi zor gelir. Bilgisi, serveti ve gücü sebebiyle halkın bir kısmı ona imrenerek şöyle der: "Keşke Karun'a verilenlerin bir benzeri bize de verilse o ne kadar şanslı." Gıpta edilen Karun'a, sahip olduğu imkânlar hatırlatılarak başkalarına iyilikte bulunması teklif edildiğinde ise "Ben bu serveti bilgim sayesinde elde ettim." diyerek karşılık verir. İlerleyen zamanlarda Karun servetini ve gücünü kaybeder, bencil ve cimriler arasına ismini yazdırarak hayata veda eder.

Kur'an-ı Kerim'de Karun'un hayatına etraflıca yer verilmemiş sadece bencillik ve cimriliği ön plana çıkarılmıştır. Çünkü temsil ettiği kişilik tipi her devir ve toplumda karşılaştığımız biridir. Ayrıca bu kıssa, günümüzde hâkim bireyselliğin ve pragmatist düşüncenin gözden geçirilmesini altını çizerek hatırlatacak bir güncelliğe sahiptir.

Nurullah Ataç'ın "Bencildir insanoğlu, bencil olduğu için de yalnız kendi dertlerini düşünür, yalnız onlara ina-

nır." sözünden hareketle diyebiliriz ki bencillik geniş bir kitlenin sıfatı olabilecek kadar sıradan bir insanlık hâlidir. Nihayetinde her insan "ben merkezli" bir tavırla dünyaya gelir. Bebeklik ve takip eden ilk çocukluk yıllarında ihtiyaçları başkaları tarafından karşılandığı için insan, kendini özel hissederek hayatta yol alır. "Ben merkezli"likten ise ilerleyen yıllarda diğer insanların ve dünyanın farkına vardıkça uzaklaşır. Kardeşler ve arkadaşlar ile bir arada bulunma zorunluluğu, sonrasında okul hayatı derken diğerleriyle karşılaşılan her ortam insanın toplumla etkileşimini arttırır ve "ben" in sınırları çizilir.

"Her benlik değeri özünde sadece kendisinin varlık sahnesinde kalmasını arzulayacak kadar ferdiyetçidir, narsisttir. Böyle bir eğilim bir yandan olumlu yönler içerirken diğer yandan da başka benlik değerleri için tehdit oluşturur." *Benliğin İnşası*'nda yer alan bu cümlemin işaret ettiği gibi "öteki"nin hakkını ihlal etmeyen ve kendisine gerekli alanı açan "benlik" olması gerekeni ifade eder.

Kişisel alanımızın kapsamı, sınırların nerede başlayıp nerede son bulduğu birçok faktörün tesirinde şekillenir. Özellikle aile içi ilişkiler bu konuda etkilidir. Korumacı ve aşırı sahiplenmeci anne baba tutumu ya da tamamen ilgisizlik bireyde bencilliğin ön plana çıkmasına sebep olabilir. Burada öz saygı, öz güven, bencillik

ve narsisizm ayrımını iyi yapmak gerekir. Çünkü bu kavramlar bazen birbirinin yerine kullanılarak olumlu bir tutumun da istenmeyen bir hâl olarak algılanmasına sebep olabilir. Kişinin kendi amaç ve ihtiyaçlarını karşılamak için çaba göstermesi, bunu yaparken kendine önem ve öncelik tanınması öğrenilmiş sağlıklı bir tutumdur. Hatta bu bir öz saygı göstergesidir. Kişinin yeteneklerinin farkında olması, kendisini sevmesi, hatalarını ve kusurlarını kabul etmesi, karşılaştığı zorluklarla baş edebilmesi ve gelişime açık olması da öz güveni ifade eder ki bu da şahsiyet için olumlu bir durumdur. Toplumsal açıdan sorun teşkil eden bencillik, öz saygı ve öz güvenin dozunu aşır karşıdaki insanın kişilik haklarını ihlal ederek ona saygı duymamaya varmasıdır.

Psikologlara göre bencil olan insan, kişisel çıkarlarını korumak ve gözetmek söz konusu olduğunda çevresindeki hiçbir insanı düşünmez. Olayları kendisini merkeze koyarak değerlendirir; ilgi, övgü ve takdir beklerken eleştiriye tahammül edemez. Hatta kendisini eleştiren insanlarla ilişkisini kolayca bitirebilir. Ayrıca bencilliğin insanlar arasında güveni zayıflattığı ve güvensiz bağlar yarattığı, özveri duygusuna zarar verdiği, toplumsal yapıyı büyük ölçüde zayıflattığı, psikopatiye ve antisosyal davranışlara zemin oluşturduğu da iddia edilmektedir. Bu iddiaların

doğruluğuna günümüzde fazlasıyla şahit oluyoruz. Modern dünya, bireyselliğin ve faydacılığın büyük kalabalıklar tarafından benimsendiği hatta hayatta kalabilmenin her şeyden önce kendimizi düşünmeye bağlı olduğunun yüksek sesle dile getirildiği bir yer oldu. Oysa çok yakın bir zamanda insanlık iki büyük savaşa şahitlik etmiş, yokluk ve kıtlığı had safhada yaşamış; bir lokma ekmeği bölüşerek omuz omuza vererek fedakârlıkla o zor günleri geride bırakmıştı.

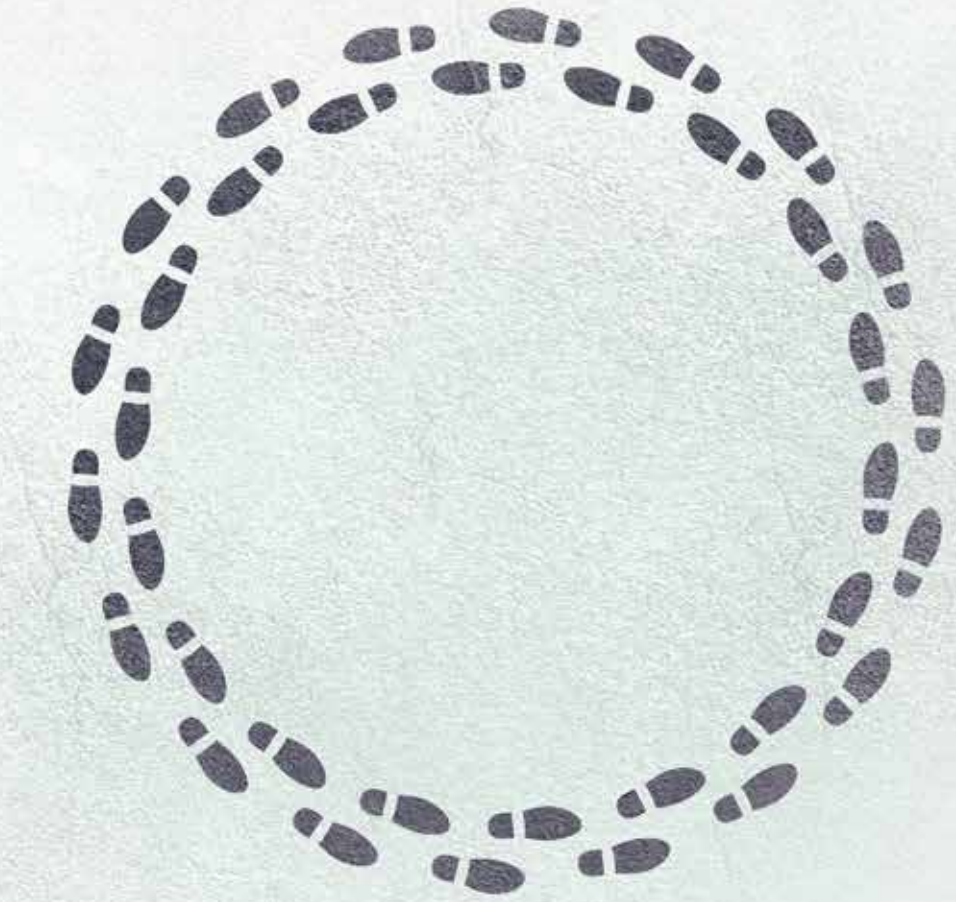
“Sen özelsin, biriciksin, her şeyden daha önemlisi senin ne hissettiğin, istediğin şeyi yapmak en doğal hakkın ...” telkinleri modern dünya insanının bencilleşmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu konuda uzun soluklu ve geniş çapta araştırmalar yapan Amerikalı Psikolog Jean M. Twenge, *“Ben” Nesli* kitabında çok faydalı tespitlerde bulunuyor. 1970’lerde filizlenen kişinin kendine odaklanması fikrinin sonraki yirmi yılda çok sıradan ve alışılmış bir hâle geldiğini söylüyor. “Ben nesli” olarak tanımlanan bu kuşak, aldığı eğitimlerde, okuduğu kitaplarda, izlediği çizgi film ve sinema filmlerinde o kadar yoğun “öz saygı” vurgusu ile karşı karşıya kaldı ki kendini “özel, eşsiz ve ayrıcalık hak eden” biri olduğuna inandırdı. Yabancı bir atasözünün de dediği gibi insan, içinde yaşadığı çağa, babasına benzediğinden daha çok benzedi. Bencillik de bulaşıcı bir hastalık gibi topluma sirayet etti.

Bencilliğin bu kadar yaygınlaştığı bir çağda “Kendimizi hiç mi düşünmeyelim?” diye serzenişte bulunabiliriz, ancak “kendimizi düşünme”nin karanlık bir yüzünün olduğunu da

hatırlamamız gerekiyor: Narsisizm. Yapılan araştırmalar toplum içinde narsistik kişilik bozukluğu görülme sıklığının gitgide arttığını gösteriyor. İsmi Yunan mitolojisinde kendine duyduğu hayranlık ile tanınan Narkissos’tan alan narsisizm, psikologların tamamen olumsuz kabul ettikleri bir kişilik bozukluğudur. Uzmanlara göre narsistler kendilerini diğer insanlardan üstün görür ve ayrıcalık hak ettiklerini düşünürler. İnsanlarla yakınlık kurmakta zorlanırlar ve bunu ifade ederler. Kendilerine yakın buldukları kişiler ile kurmaya çalıştıkları arkadaşlık veya dostluk ilişkisi bozulma noktasına geldiğinde ise saldırgan tavırlar sergilemekten çekinmezler. Buna göre kişinin kendini önemsemesi ile başlayan serüvenin mutedil bir düzeyde tutulmadığında sonunun nereye varacağını kestirmek mümkün değildir. Psikiyatr Dr. Mustafa Merter’e göre acil tedbirler alınmadığı takdirde dünya sessiz-

ce ama kesin bir şekilde “açık hava tımarhanesine” dönüşecektir.

Durumun vahametini uzmanlar yaptıkları araştırmalara dayandırsalar da İslam, insana dostluğu, vefayı, kadirşinaslığı, diğerkâmlığı ve paylaşmayı tavsiye ederek insanın bencillik kuyusundan kurtuluşuna yol gösterir. Çoğu insanın “kendine ait” ekranlara gömülü olarak yaşadığı günümüzde, gündelik yaşamımızda yaptığımız birkaç ufak değişikliğin bile bizi nefislerimizin bencilliğinden uzaklaştırdığını görebiliriz. Ailecek yediğimiz akşam yemekleri ve sonrasında yarım saatlik samimi bir sohbet, kısa süreli de olsa yakın arkadaş ve akrabalarımızla bir araya geleceğimiz ev ziyaretleri, Karun kadar zengin olmasak da sahip olduğumuz nispette hiç tanımadığımız insanlara yapacağımız yardımlar güzel neticelere ulaştırabilir bizleri. Yeter ki insanın öteki ile bir anlam ifade ettiğini fark edelim.

SİZDEKİ KARŞILIĞI

DOĞU TÜRKİSTAN

M. KEÇEREN UYGUR

Çayın anlamı kültürden kültüre değişir. Uygur kültüründe de çay çeşitli anlamlar taşır. Onlardan bazıları şöyledir:

Çay Oynamak: Uygur kadınları veya kızları arkadaşlarıyla bir araya toplandıklarında bir yandan çay içip diğer yandan birbirleriyle hasret giderip sohbet ederler. Bu etkinliğin adına “ay oynamak” adını vermişlerdir. Duruma göre ayda bir ya da on beş günde bir yapılır. Örneğin bugün kızlarla çay oynuyoruz, dendiğinde bir kızlar etkinliği olacağı anlaşılır.

Çay İirmeye Gelmek: Bu tabir Uygur kızlarının evine istemeye gidildiğinde kullanılır. Bir kıza çay içirilmiş denildiğinde o kızın sözlendiğini ve yakında düğünü olacağını anlarız.

Çaya Gitmek: Bir Uygur evinde cenaze olduğunda akrabaların veya komşuların cenaze evini ziyarete gitmesine “aya gitmek” denilir. Bu, cenaze evinin derdine ortak olmak demektir. Örneğin falanca kişinin evine aya gittik dendiğinde o kişinin evinde bir musibetin olduğunu anlarız.

O yüzden Doğu Türkistan’da çay gibi yaşanır günler, kâh açık kâh demli, bazen sade bazen şekerli ve paylaştığın kişi ekler lezzeti.

ENES YİĞİT

Çay özellikle seven kişiler tarafından asla bırakılamayan en önemli içeceklerden biridir. Belki de yerine başka hiçbir ieğin geçemeyeceği kadar büyük ve derin anlamlara sahiptir. Özellikle ay içerken dostlarla yapılan sohbetler bir başka olur.

Çay komşuluğun, muhabbetin, samimiyetin bir simgesidir. Ortamı ısıtır. İnsanları kaynaştırır. Demlenmesini beklerken sabrı öğretir. Her hâlükârda insan hayatının en derin parçalarından biridir.

TÜRKİYE

İTALYA

SEMANUR AYDOĞAN

Kültürümüzde önemli ve simgesel bir değere sahip olan çay, toplumun çoğunluğu tarafından millî içeceğimiz olarak kabul görür. Çayın bu denli popüler olmasının sebebi sadece lezzetinden kaynaklanmadığı gibi bilhassa üstlendiği bir arada tutuculuk rolüdür. Yurt dışında yaşayan biz Türklerin vazgeçilmez içeceğidir diyebilirim. Özellikle akşam sohbetlerimizin olmazsa olmazıdır. Öyle ki sevdiklerimizle beraber bir semaver etrafında toplandığımızda bize eşlik eden en güzel muhabbet ehli çaydır. Özellikle kalabalık ortamlarda sıkça tercih edilen, yaz sıcaklarında içimizdeki harareti alan, kış aylarının soğukunda içimizi ısıtan faydalı bir meşrubattır.

Sonuç olarak geleneklerin birer birer kaybolmaya yüz tuttuğu, kültürel simgelerin bilinçli ya da bilinçsiz unutulduğu bu zamanda belki biraz abartı gelecek ama bizi biz yapan kıymetli değerlerimizdendir çay.

SURİYE

ALSHIMAA HİDAR

Çay kelimesi, üzerinde çok fazla düşünmediğimiz bir kelime. Ama o kadar hayatımızla iç içe olmuş ki. Kaynaklarda ilk olarak Budist-Asya toplumlarında yaygınlaştığı aktarılan çay; Çin, Tibet ve Japonya'da VIII-X. yüzyıllar arasında ihraç maddesi olarak kullanılmış. Hristiyan ve Müslüman toplumlar çayla daha sonra tanışmış.

Çay dediğimiz zaman -tabii ki- bu salt bilgiler aklımıza gelmiyor. Çünkü çay deyince sıcak ortamlar kafamızda canlanıyor; ailece yapılan kahvaltılar, akşam yemeğinden sonra çay eşliğinde yapılan aile sohbetleri, dostların çay içerek dertleşmesi, komşunun, akrabanın çayı demle geliyorum, demesi aklımıza geliyor.

Bir de soğuk kış günlerinde aileden birileri hastalandı mı nineler hemen kış çayı demlerler, hasta kişiye içirirler şifa niyetine.

Sözün özü çay, kültürümüzün ayrılmaz bir parçasıdır; toplumumuzun simgelerinden biridir. Hem mutlu hem de dertli günlerimize şahitlik yapan bir içecektir.

KEMALETTİN TUĞCU

canan olpak ko

*İnsanın duyguları devam ederse
karakterleri belli olmuş olur.
Kemalettin Tuğcu-Balıkçının Kızı*

Yeni Hayat romanı oldukça iddialı bir cümleyle başlar: “Bir gün bir kitap okudum ve bütün hayatım değişti.” Kimi zaman bu cümle aklıma geldiğinde, hayatımı değiştirecek o meçhul kitabın hangisi olduğunu merak ederim. Belki de, derim kendi kendime, ben hayatımı değiştirecek kıymetteki o kitabı çok zaman önce okudum da farkına varamadım. Neleri kaçırıyoruz hayatta. Bir kitabı kaırmışız çok mu, diyerek teselliği bazen kabul hislerinde ararız.

Tabii bir taraftan da *Yeni Hayat* romanının anlatıcı kahramanının okuduğı ve tüm hayatını değiştiren kitap var işin içinde. Kitapların anlattığı hayatlara kendi gözlerimizle gördüğümüz hayattan daha fazla inanmaya başladığımızda iyi bir okur olma payesi kazanırız. Hâliyle kurgu karakterimizin okuduğı o kitabın, kitaplığımızı dolduran gerçek kitaplardan hiçbir farkı yoktur bizim açımızdan. Okuma yolculuğunda henüz o aşamaya geçememiş olanlarınsa aklına, cümle bir romanın giriş cümlesi olduğuna göre, tıpkı olayları ve kahramanımızın yolculuklarını bize anlatan diğer cümleler gibi giriş cümlesinin de kurgu olduğu, böyle bir kitabın hiç olmadığı düşüncesi gelebilir. Oysa tek bir okumayla tüm hayatı değiştirebilecek bir kitabın varlığı iddiasını inandırıcı kılan, söz konusu iddiayı ileri süren cümlelerin bir romanda geçiyor olmasıdır. Mesela aynı cümle ansiklopedik bir metinde veya otobiyografi, günlük, anı, mektup gibi kaynağını doğrudan kişisel hayattan alan metinlerde çıksa karşımıza, muhtemelen dudaklarımızda müstehzi bir ifade belirecek ve böyle bir şeyin mümkün olmadığını düşüneceğizdir. Orhan Pamuk referansı, metin dışı ihtimaller arasında bir müddet savrulmamıza neden olur. Mademki metinlerarasılıktan ve üstkurmacadan hoşlanan bir yazar vardır karşımızda; yazarın aslında gerçek bir kitabı veya kendisinin de sevdiği bir

yazarı işaret etmediği ne malumdur? Kitapta, Osman'ın okuduğu kitabın Rıfki Hat tarafından yazıldığı bilgisi verilir. Demiryollarından emekli olmuştur Rıfki Hat, çocuk kitapları yazmıştır ve içinde demiryolu ya da tren geçmeyen bir kitabı asla yazmayacağını öğreniriz.

Yeni Hayat'ta kastedilen yazarın kim olduğu sorusu, kitaplar üzerine konuşmayı sevenlerin sohbetlerine bir şekilde dâhil olur. Kimilerine göre o kitabı aslında Osman'ın kendisi yazmıştır, bazılarına kalırsa Orhan Pamuk doğrudan kendi kitabını kastetmiştir, kimisine göreyse Rıfki Hat'ın ilham kaynağı kısa bir dönem de olsa demiryollarında çalışmış ve çocuk kitaplarıyla tanınmış Kemalettin Tuğcu'dur.

Hemen açıklayalım: Bu yazının kalem tutanı Kemalettin Tuğcu diyenlerden. Çünkü bir neslin hayatının şekillenmesinde Kemalettin Tuğcu romanlarının etkisi büyüktür.

Yeni nesil açısından böylesi bir benzerlik kurma çabası ve iddia anlamsız gelmeyebilir. Sonuçta Kemalettin Tuğcu kitaplarının çocuklara okutulmasının pedagojik açıdan sakıncalı bulunmaya başladığı yıllarda büyüdüler. Öte yandan aynı benzerlik, yukarıda işaret edilen nesil içinde olanlar açısından şu soruyu pekâlâ akla getirir: Yoksa –Osman'ın sevdiği kızla aynı ismi taşıyan ben de dâhil- hepimiz Osman mıyız? Okuduğumuz Kemalettin Tuğcu romanlarıyla mı değişti hayatımız? Çocukluğumuzun ağlak okuma saatleri sayesinde mi duyarlılığımızı kaybetmedik? Ya da aynı sebepten

mi duygusallığımızı bir türlü kaybedemeyip mantık dışı kimi davranış ve tutumlara düşüyoruz? Önce Kemalettin Tuğcu'yu tanıyalım.

1902'de İstanbul'da doğmuştur Kemalettin Tuğcu. Şaziment Hanım'la Galip Bey'in dört çocuğundan ikincisidir. Dünyaya gelirken beraberinde ayağında bir engel getirmiştir: Ayakları içe dönüktür. Aile onu çıkıkçılara götürür tedavi ettirmek ister. Fakat oğlunun sürekli ağlamasına dayanamayan (!) Galip Bey, çıkıkçının sardığı tahtaları her seferinde çıkarır. Bu yüzden ayağındaki sorun kalıcı bir engele dönüşür. Çocukluğunda evden çıkamadığı için eğitim alma imkânından mahrum kalır okuma yazmayı kendi kendine öğrenir. Ancak yirmi yaşına geldiğinde ameliyat olur ve koltuk değnekleriyle olsa da yürümeye başlar.

Kemalettin Tuğcu, çocukluk yıllarının yalnızlığını kitaplarla paylaşmak zorundadır. Daha çocukluğundan itibaren okuma sevgisi beraberinde yazma ilgisini de getirir. On üç yaşındayken *Fazilet Tacı* adında bir roman yazar ve romanı *Akşam* gazetesinden Vâlâ Nurettin'e götürür. Her ne kadar Vâlâ Nurettin kitabını okuyacaklarını ve kendisine haber vereceklerini söylese de Kemalettin Tuğcu bunu, koltuk değneğiyle yürümesinden dolayı kendisine acıdıkları şeklinde yorumlar. Bu önsezisi üzerine yazdığı mektupla da *Fazilet Tacı*'nı çöpe atmalarını ister.

Tuğcu'nun babası Galip Bey askerdir ve Çanakkale Savaşı'nda yer almıştır. Çanakkale'ye giderken aileyi de

yanında götürdüğünden küçük Kemalettin bu büyük savaşı yakından görür. Galip Bey Gelibolu'da yaralanacak tam iyileşmeden çağırıldığı Kafkas Cephesi'nde bel kemiğinden vurulacak ve daha sonra düşük bir maaşla emekliye ayrılmak zorunda kalacaktır. Buna bir de İstanbul'un o meşhur yangınlarında, Galip Bey'in babasından kalma köşkün yanması eklenince aile yoksul düşer.

Yazar, 1920'li yıllarda hayata atıldığında marangozluk, duvarcılık, tespihcilik gibi birçok iş sektöründe çalışır. Müzik aletleri yaparak oymacılığa soyunur. Diploması olmadığından, başvurduğu devlet kapılarından geri çevrilir. 1927'de Anadolu'nun bir kasabası olan Irmak istasyonunda ambar memuru olarak işe alınır. Görevi, işçilere kazma kürek gibi malzemeleri dağıtıp akşamları geri toplamaktır. Sağlıksız iş koşulları, uğradığı haksızlıklar ve sıtma hastalığına yakalanması gibi nedenlerle işi bırakıp İstanbul'a döner. Fransızcasını iletmesi ve daktilo öğrenmesi sayesinde, Harf İnkılabı sonrası esnafa yeni harfleri öğretmek de yaptığı işler arasındadır. 1932'de Mektep ve Neşriyat Yurdu matbaasına mürettip olarak girmiştir. İlk yazarlık tecrübesi de -sonradan adı Türkiye Yayınevi olacak- Mektep ve Neşriyat Yurdu matbaası aracılığıyla olur. İlk yazıları 1936'da Türkiye Yayınevi'nin çıkardığı ve idaresini Rakım Çalapala'nın üstlendiği *Yavru Türk* mecmuasında yayımlanır. Yayınevinin kadınlara yönelik yayınladığı *Ev İş* dergisini ise Kemalettin Tuğcu neredeyse tek başına çıkarır. 1937'de yayınlanan *Kocanızı Nasıl Muhafaza Edebilirsiniz?* yazarın yayımlanmış ilk kitabıdır.

Tüm yurttaninmasını sağlayan asıl kitaplarını ise 1943'ten itibaren *Çocuk Haftası* dergisinde yayımlar. Artık o; *Anasının Kuzusu*, *Kimsesiz Çocuklar*, *Çocuk Pazarı*, *İçler Acısı* gibi romanlarıyla kendi tarzını bulmuş bir isimdir. Yani bol bol gözyaşı vadeden, duygusal konuları işleyen, ezilmişleri ya da kenar mahallelerin yoksul çocuklarını anlatan kitapların yazarı olur.

1952'ten sonra *Doğan Kardeş ve Hayat Mecmuası* dergilerinde çalışan yazar, 1955'te yayınlanan *Sokak Çocuğu* romanıyla geniş bir okura ulaşır. Fakat telif haklarının ödenmemesi, verilen sözlerin tutulmaması gibi nedenlerle kitapları çok satmasına rağmen çok da rahat bir hayata kavuşamaz. 1974 yılında *Hayat Mecmuası*'ndan emekli olarak serbest yazarlığa geçiş yapar. İki yüzün üzerinde kitap yazan Kemalettin Tuğcu, çocuk oyuncuların başrol olduğu ilk çocuk filmi olan *Ayşecik*'in senaryosunu da yazmıştır. Ayrıca *Üvey Baba*, *Küçük Besleme*, *Mercan Kolye* gibi kitapları sinemaya ve diziye uyarlanmıştır.

Kemalettin Tuğcu 1941 yılında Beyhan Hanım'la evlenir. Annesi, yazarın hayatına ortak olacak ve onu emanet edeceği bir gelin bularak Tuğcu'nun aile olmasını sağlar. Bu evlilikten Fatma Gülsevin ve Mehmet Yaman adlarında iki çocukları olur. Beyhan Hanım 1987'de vefat eder. Kendisi de 17 Ekim 1996'da bu dünyadan ayrılır. Mezarı, Çengelköy Mezarlığı'ndadır. Şimdi yeniden şu hayatımızı değiştiren kitap bahsine dönebiliriz.

Kısa bir dönem demiryollarında çalışmış Kemalettin Tuğcu ile demiryollarından emekli olmuş kurgu karakter Rıfat Hat'ı, sırf her iki isim de çocuk kitabı yazdı diye benzeştirmek biraz zorlama olabilir. Ama yazdıkları kitap sayesinde hayatları

değiştirdikleri noktasında hiç de zorlama sayılmayacak bir ilgi vardır.

İlk çocukluk dönemi doksanlı yıllardan önceye denk gelmişler açısından Kemalettin Tuğcu, sıradan bir isim değildir. Kara tahtalı, tebeşirli, iplere gerilmiş fişlerin olduğu ilkokul sınıflarında, genellikle öğretmen masasının gerisinde, kara tahtayla pencere arasındaki boşlukta camekânlı dolaplar olurdu. İşte o dolapların olmazsa olmazı Kemalettin Tuğcu romanlarıydı. Bizim çocukluğumuz onun yazdığı *Kır Çiçeği*, *İhtiyar At*, *Küçük Şoför*, *Yalnız Adam* gibi romanların yoldaşlığıyla geçti. Sayesinde, yoksulluğun sadece bize has olmadığını, başka mahallelerin başka çocuklarının da bisikletten, toptan, elma şekerinden mahrum büyüdüklerini öğrendik.

Şu yönüyle eleştirilebilir Kemalettin Tuğcu: Onun yoksul çocukları, karşılırlarına çıkmış kimi tesadüflerin yardımıyla zengin bir hayata kavuşurlar. Sanki masallara has iyilerin daima ödüllendiği bir arenadır Kemalettin Tuğcu romanları. Bu, onun kitaplarını okuyarak büyüyenleri hayalciliğe sürükleyebilir. Evet, birçok eksikimiz vardır, hayatın olanakları eşit pay edilmemiştir fakat bizim de bir gün eksikliklerimizin biteceği hayalimiz, o olanaklara kavuşabilme umudumuz hep vardır. Böylesi bir duygu hâli, zorluklarla mücadele etmek yerine hayalî bir rahatlık hissine sürüklediğinden pek de tasvip edilecek bir seçim olmasa gerektir. Zaten sonraları Kemalettin Tuğcu romanları çocuklar açısından; ajitasyon, duygusal yıkım kavramları eşliğinde sakıncalı bulunmaya başlandı. Her duyarlı anne baba benzer endişeler taşıyor olabilir. Öte yandan çocuk tarafım bambaşka şeyler söylüyor.

Onun "fazla" duygusal kitapları bizlere en azından okumayı sevdirdi.

İlerde Ahmet Hamdi Tanpınar'ı, Yusuf Atılgan'ı, Oğuz Atay'ı, Mustafa Kutlu'yu, Hüseyin Su'yu okumaya varacak yola biz; Gazanfer adlı o ata gösterilen vefayı okuyarak, köyden gelmiş üvey evlat Kır Çiçeği'ne ağlayarak, yolda kalmış otobüsü kimse ona inanmazken süren Küçük Şoför'e heyecanlanarak çıkmıştık. Salt kendi dertlerimizin girdabında kaybolup birbirine yabancılaşmış "modern" bireyler olmak yerine, başka hayatların dertleriyle de dertlenmeyi onun sayesinde öğrenmiştik. Onun kitaplarıyla büyümüş kuşaklar olduğumuzdan, yanı başımızdaki savaşa duyarsız kalamıyoruz ve çocuklarımız Suriyeli çocuklarla aynı parkta oyun oynuyorlar.

Belki de hayatımız, okuduğumuz Kemalettin Tuğcu romanlarıyla değişmişti. O, hiç farkında olmadan ve böyle bir amaç taşımadan Türkiye'nin bir döneminin sosyolojik yapısını inşa etmişti. Ve yazdıklarının içeriği daima tartışmaya açık olsa bile, toplumsal değişimde yapılması gerekeni daha en baştan çok iyi yakalamıştı: Kadınları ve çocukları muhatap alan metinler yazmak...

Eğer kadınları ve çocukları yakalayabilen, "sakıncalı" Kemalettin Tuğcu romanlarının yerini dolduran kitaplar yazan yazarlar yoksa ortalıkta, çocukluk arkadaşımıza neden sırt çevirdik diye sormadan edemiyorum. Her biri diğerinin tekrarı televizyon dizileri mi, hayat realitesinden iyice uzaklaşmış "Cartoon" çizgi filmler mi dolduracak o boşluğu?

Şayet odalarından dışarı adım atmayan ve en küçük uyarıda isyan bayraklarını çeken bir kuşaksa karşımızda bulduğumuz, belki de hayatımızdan onca "ajitasyon" ve "duygusal yıkım"ına rağmen Kemalettin Tuğcu romanlarını hiç çıkarmamalıydık.

BİR FİLM

Baba (The Father)

Anthony Hopkins'e en iyi erkek oyuncu ödülü kazandırmasının yanı sıra en iyi uyarlama senaryo dalında ödüle değer görülen ve pek çok festivalde ödüller alan filmde, alzheimer tanılı 80 yaşındaki bir baba ile kızı arasındaki, bellek kayıpları ile giderek içinden çıkılması zorlaşan ilişkiyi izliyoruz. Tek mekânda çekilen filmi benzerlerinden ayıran en önemli özelliği hikâyenin alzheimerli zihnin bakış açısından anlatılıyor olması. Bu sayede yıkımın korkutuculuğunu ve bellek boşlukları nedeniyle aynı evin içinde birbirinden bağımsız birden fazla atmosferi yaşayan, hayatına sonradan dâhil olan bakıcıyla ilgili bilgileri belleğine kaydedemeyen, hastalığını kabule direnç gösteren ve son sahneyle birlikte artık bir çocuktan farksız zihniyle kabulleniş ve teslimiyet sürecine giren babayı, birinci tekil kişi gözünden izlediğimiz hissine kapılıyoruz. Bir bellek sahibi olunmadığında ortadan kalkan birinci tekil şahsın, trajik bir şekilde üçüncü tekile dönüşünü anlatan son sahne ayrıca dikkate değer.

BİR RESİM

Bayram Sabahı

Kırgızistan'ın çağdaş ressamlarından olan Asmat'ın tabloları ile ArtAnkara 8. Uluslararası Çağdaş Sanat Fuarı'nda, kendisi de Kırgızistanlı bir ressam ve ayrıca psikiyatr olan Yıldız Oruzbaeva'nın sergi alanında tanıştım. Edinebildiğim birkaç tablosundan birisi olan *Bayram Sabahı*'nda, varlıklı Kırgız bir ailenin bayram namazı sonrasında develeri üzerinde yakınları ile bayramlaşmak üzere gezmeye çıkmaları konu edilmiş. Ankara ve Bışkek arasında düzenli gidiş gelişleri olan ve eşile birlikte kendi resimlerinin yanı sıra diğer çağdaş Kırgız sanatçıların eserlerini Türk sanatseverlerle buluşturan Yıldız Hanım sayesinde, Asmat'ın kendi ülkesinde büyük teveccüh gören bir sanatçı olduğunu öğrenebildim. Merak edenler karı-kocayı Ankara'nın Sokullu semtindeki ev atölyelerinde ziyaret ederek Asmat'ın diğer resimlerini ve tüm eserleri görebilirler.

ÜÇ TAVSİYE MİSLİ BAYDOĞAN

BİR KİTAP

Toplu Öyküler-1

Kitap 1950'lerin ikinci yarısında yazılmış öykülerdeki Türkçe kullanımının ustalığı ve diriliğinin, dilin eskimeyişinin müellifin özeniyle nasıl da ilgili olduğunu hatırlatıyor. Nezihe Meriç'in öykü atmosferi oluşturma, kısa öykü metni içinde okuma temposunu düşürmeyen kurgu becerisi, öykü yazma istek ve gayreti taşıyanlar için okul niteliğinde. Kitap kısa öykü türünde verilmiş eserleri irdelerken neyi yitirdiğimizin ve bir öyküde neyi/neleri aramamız gerektiğinin âdeta bir reçetesini sunuyor diyebiliriz. 50'ler Türkiye'sinde toplumsal panorama ve toplumun, bireyin psikolojisini biçimlendirme gücünü çok isabetle anlatan Nezihe Meriç, bizimle ilgili bazı hiç değişmeyenlerin hikâyesini yıllar öncesinden tertemiz, özenli ve tazeliğini koruyan bir dille kaleme almış.

MUTSUZLUĞA KARŞI ALINABİLECEK BİREYSEL TEDBİRLER HAKKINDA İSLAM FELSEFESİ NE SÖYLER?

Felsefe varlık, bilgi ve değer ilişkisi üzerine sistematik rasyonel düşünceyi gerektirir. Kur'an âlimleri de Tanrı ve evren ilişkisinin nasıl kurulduğunu tabii/pozitif ilimler ile açıklar. Evrenin ve insanın niçin yaratıldığıyla da değer/aksiyoloji boyutu ilgilenir. Örneğin düşünce tarihinde "muallim-i sani" diye nitelendirilen Farabi, İslam düşüncesinin teşekkülünde temel metin olan *İhsau'l-Ulum/İlimlerin Sayımı* adlı eserinde önce dil ve mantık kurgusunu sonra tabii ilimleri, ardından ilahiyatı ve bu bağlamda siyaset, fıkıh ve kelamı inceler.

İnsanın Varoluş Amacı

Bu anlamda felsefe ve din, iki farklı yöntemle aynı "soru"nun cevabını arar: İnsanın varoluş amacı nedir? İnsanın yaratılış amacı sorusu bağlamında dünyada refah, ahirette felahı sağlayacak temel ilkeleri Allah, Hz. Âdem'den itibaren göndermiştir. Farklı zaman ve mekânlarda, farklı dillerde, farklı kavimlere gönderilen aynı temel ilkeler (tevhid), peygamberler (nebi/rasül) vasıtasıyla hayata geçirilmiştir. Bu ilkelerde kırılma/tahrif yaşıandığı

zaman aynıları yeni bir dil ve formla (şeriat) tekrar gönderilmiştir. “Ed-din”in uygulanmasına dair son yol ve yöntem de Hz. Muhammed (s.a.s.) vasıtasıyla yapılmıştır. İnsanlığın düşünce birikimini inceleyen Müslüman filozoflar, yukarıdaki soru bağlamında, insanın varoluş amacının mutluluğu elde etmek (tahsilu’s-saade) olduğunu belirtir. Bunun nihai aşaması ise Allah’ın rızasını sağlamak ve “En Yüce İyi” olan O’na kavuşmaktır. Bu da teorik bilgilenme (ilme’l-yakin) ve bunlara uygun davranmak (ayne’l-yakin) ile olur. Bu uyum ise “hakka’l-yakin” aşamasını getirir. Bunun diğer bir ifadesi ise iman, İslam ve ihsan birlikteliğidir. (Mevlüt Uyanık, Aygün Akyol, *İslam Ahlak Felsefesi*, Ankara: Elis Yayınevi, 2015:7-10.)

Bütün Olumsuzluklara Rağmen Varoluşumuzu Anlamlandırmak

İnsanın bazen mutluluğunu engelleyen durumları değiştirecek, dönüştürecek gücü olmayabilir. Bütün olumsuzluklara rağmen kişinin iç huzurunu sağlaması, buna uygun bir hayat yaşaması, kısacası varoluşunu anlamlandırması ne derece mümkündür? Diğer bir ifadeyle insanın siyasal, toplumsal bir varlık olması, (zoon politikon, “el-madani bi-ta-b’a”) insanın toplum dışında mutluluğu elde etmesine imkân verir mi?

Bu konuya Müslüman âlimler bağlamında Gazali’yi örnek verelim. Mesela Gazali’nin Nizamülmülk ve

Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey’in zehirlenerek ölümü üzerine Nizamiye Medreseleri’ndeki konumunu terk ederek hicret etmesi bir seçenektir. Şam, Kudüs ve Mekke ziyaretleri, uzun süren bir inziva süreci de ikinci seçenek. Ancak Gazali’nin iç huzurunu bulamayıp tekrar görevine geri döndüğünü, ardından yine bıraktığını ve kendini kitap yazmaya verdiğini de biliyoruz.

O hâlde toplum dışına itilmeden ya da münzevi bir hayat yaşamadan “halk içinde Hakk ile birlikte olmak” adına ne yapılabilir? Batı’nın İslam dünyasında yetişen ilk Müslüman filozof olarak kabul ettiği İbn Bacce’ye göre, bireyin bütün olumsuzluklara rağmen doğru yönetimi (et-tedbiru’s-sadık) bulması mümkündür. Ona göre kişi “efdalü’t-tedbir” ile yani “Allah’ın toplumda ve evrende koyduğu tedbirleri kavramak” ile bireysel mutluluğunu (es-sa’adet ez-zatiyye) hicret etmeden de elde edebilir. (İbn Bâcce, *Tedbirü’l-Mütevahhid*, Met. ve Çev.: Mevlüt Uyanık, Aygün Akyol, Ankara: Elis Yayınevi, 2017.)

İbn Bacce ve Tedbirü’l-Mütevahhid

Meşşai filozoflar için âlimler peygamberlerin varisleridir ve kıyamete kadar Hz. Muhammed’in getirdiği yol ve yöntemlerden hareketle fizik ve metafizik irtibatını sağlamayı hedeflerler. Bu bağlamda Meşşai filozoflara göre “faal akıl”la ittisal hâlinde olan kişi fikrî mükemmel-

lik hâlini hedeflediği için bütün olumsuzluklara rağmen yalnızlığa ve yabancılaşmaya düşmez. Başka bir yere gitmeden ve inzivaya çekilmeden toplum içinde kalarak bireysel bir içe dönük tutum ile değişim ve dönüşümünü sağlayabilir. Ayrıca İbn Bacce, yabancılaşmaya düşmeden, “En mükemmele ulaşma mevcut kusurlu devletlerde nasıl gerçekleşebilir?” sorusunun cevabını *Tedbirü’l-Mütevahhid* adlı eserinde verir. Üstelik İbn Bacce bunu yaparken üst düzey bir yöneticidir. Birey, ev ve devlete yönelik alınacak tedbirleri ve boyutlarını kademeli olarak inceler, doğrudan teori-pratik uyumunu sağlar.

Bu sürecin nasıl olduğunu anlamak için öncelikle “tedbirü’l- ilahi” yani “Allah’ın evreni yaratması ve yönetmesi”ni kavramak gerekir. Erdemsiz bir ortamda bulunan bir kişi, Allah’a ulaşmak için içe kapanıp kendini toplumdan ayırabilir. Aslında bunu yaparken en yüce mutluluğa ulaşamayacağının da farkındadır. Ama mümkün olduğunca mükemmele ulaşmaktır hedefi. İbn Bacce bir hekim ve hâkim/filozof olarak, Gazali örneğine gönderme yapar bu tür inziva hâlinin çıkarabileceği tıbbi sorunlara dikkat çeker. Sorun, erdemsiz ortamın ortaya çıkardığı problemlerle yüzleşmek ve ruhun sağaltımını (tıbbu’r-ruhani) sağlamak için ne yapılabileceğidir? İlahi tedbirlere dikkat ederek bireysel tedbirlerini alan kişi, toplumdan kaçmak yerine bilgi ve akli güçlerini

aşama aşama geliştirerek faal akılla ittisal edip kâmil/faziletli bir insan olma üzerinde durma tercihini kullanabilir.

Bu nedenle “tedbiru’l-mütevahhid” demek yalnız kişinin önlemleri demek değildir. Bu aslında Rabbini birlemek, O’nun emirlerini her şeye öncelemek, mevcut karmaşık ve hakikati örtücü durumlarda bunların tamamen dışında kalarak aile ve toplum merkezli bir duruş sergilemektir. Bu bağlamda “mütevahhid” terimi “yalnızlaştırılan adam” değil, bilinçli bir şekilde kalabalıklar içinde temel ilkeleri içselleştirme ve yaygınlaştırmanın ilk aşaması olan yalnızlaşmayı tercih eden kişi demektir.

Buradaki tedbir, bireysel yönetim anlamında kullanılır. Felsefenin amacı insanın mutluluğu olduğuna göre insan mutlu değilse ne yapacaktır? Mutsuzluğa sebep olan engelleri nasıl ortadan kaldıracaktır? Mutluluk konusunda mümkün olan

şeylere nasıl ulaşacaktır? Ya düşünüp belirlediği bir gayeye göre yahut kendinde, nefsinde sabit bir değere göre yapacaktır bunu. Bu tamamen bireyseldir. Dış şartların olumsuzluğunu gören ve içine dönerek, dört temel erdemi şahsında gerçekleştiren ama bunu inzivaya çekilmeden yapan kişinin yaptıklarına “tedbirü’l-mütevahhid” denilir.

İbn Bacce, bu kişileri anlatmak için “nabit” ve “nevabit”; “müfred”, “said/suada” ve bunların hepsini kapsayan bir kelime olarak “mütevahhid” terimini kullanır ve “Nevabit ve suada kavramlarının çoğul kullanılmasına bakmayın, birden çok da olsalar aynı görüşler etrafında birleştikleri için tek kişi/görüş ifade ederler.” der. Bu da bireysel yönetimin değişim ve dönüşümünün aile ve topluma doğru gittiğini, tikelde tümeli yakalama hedefini gösterir.

Kişi, dış şartların bütün olumsuzluğuna rağmen ne başka bir yere

gidecek ne de bir köşeye çekilecektir. İmkânları ölçüsünde mutluluktan kendisini alıkoyan şeyleri giderecek eylemler üzerinde duracaktır. Eğer birey fizik ve metafizik/manevi varlığını iyileştirecek yönetimleri/tedbirleri alırsa, içinde yaşadığı olumsuzlukları en az hasarla atlatabilir. Bu içe yolculuk ve dış şartların olumsuzluğuna karşı bilinçlilik hâli ve ruhun sağaltımını temin etmek için aldığı tedbirler, erdemli toplumun ortaya çıkmasıyla geçerliliğini yitirecektir.

Sözün özü, kalabalıklar içinde yalnızlaşmayı başaran, yani kavga ve çatışmadan uzak duran bir zihne sahip olabilen kişi dindar bir varoluş içinde olandır. Onun tavrı ve tutumu, aynı zamanda ev/menzil ve toplum/Medine/devlet ile ilgilidir. Bu durumda şehirde/devlette ne hâkim ne de hekime ihtiyaç duyulacaktır, çünkü her şey itidal üzere olacaktır.

“Sözün özü, kalabalıklar içinde yalnızlaşmayı başaran, yani kavga ve çatışmadan uzak duran bir zihne sahip olabilen kişi dindar bir varoluş içinde olandır. Onun tavrı ve tutumu, aynı zamanda ev/menzil ve toplum/Medine/devlet ile ilgilidir.

- 1 **Ömür dediğin...**
Bir "an"dan ibarettir.
- 2 **Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey?**
Kitap, iftar vakti, yolculuk.
- 3 **Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?**
İğde kokusu.
- 4 **Yazar olmasaydınız ne olmak isterdiniz?**
Mimar ya da yönetmen.
- 5 **O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?**
Çünkü adama bir tek o inanıyordu, haklı çıktı.
- 6 **Özlemek deyince aklınıza ilk gelen?**
Annem.
- 7 **Hayatınızda "bu benim kırılma noktam" diyebileceğiniz bir ânınız...**
Pek çok kırılma noktasını birbirine eklemeye devam ediyorum.
- 8 **Mevsimlerden hangisi?**
Sonbahar.
- 9 **Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?**
Babil Kulesi'nin yıkılışına.
- 10 **Cevabını çok merak ettiğiniz bir soru?**
Ben başkalarının gözünde tam olarak nasıl biriyim?
- 11 **Kederlendiğinizde yaptığınız şey?**
Okumak.
- 12 **Hayatta rafa kaldırdıklarınız?**
Geçmiş.
- 13 **Rol modelim dediğiniz kişi?**
Yok.
- 14 **En sevmediğiniz özelliğiniz?**
Pek çok işe telaşla başlamak.
- 15 **Geçerken gördükleriniz...**
Çocukluğumun Deli Temür'ü. Gülüşü başka bir âlemdendi.
- 16 **Ruhunuz nereli?**
Ruhum arafta.
- 17 **Bir notunuz var mı?**
"Gerçek"le gerçekten tanışmadan hakikatten bahsetmemeliyiz!

BİLGİSİ ARTANIN YÜKÜ AĞIRLAŞIR

MUSTAFA İRMAKLI

**Okumak yalnızca bir kitabın
sayfalarında gezinmek değildir.
Her yağmur damlasında her kar
tanesinde, tabiatın her zerresinde
hakikate dair cümleler okumaktır.”**

İlahi kelamın özlü beyanına göre Allah, meleklerle yeryüzünde halifelik misyonu yüklediği bir insan yaratacağını bildirdiğinde melekler insanoğlunun bozgunculuk yapma potansiyeline ve kendilerinin Allah'ı tespih ve takdis etmelerinin yeterli olacağına vurgu yaparak mukabelede bulunmuşlardı. Bu manzara karşısında Allah “Âdem'e eşyanın isimlerinin öğretildiğini” beyan ederek insanın önemli bir özelliğini meleklerle tanıtmıştı. Bakara suresinde anlatılan bu anekdot insan-bilgi ilişkisindeki en kadim ve köklü paradigma olarak dikkat çekmektedir.

Bu hakikat öncelikle, materyalist tarih anlayışının varoluşun kökeni ile ilgili iddia ettiği ilkel, cahil, yabancı insan tasavvurunu geçersiz kılmaktadır. Çünkü ilk insan aynı zamanda ilk peygamber olarak yeryüzü hakkında ihtiyacı olan zaruri bilgilerle donatılmış hâlde yaratılmış ve dünyaya gönderilmiştir.

Diğer yandan ise söz konusu ayet insanın bilgiyi kullanabilme, nesne-

ler arasında ilişki kurabilme, bilgi üretme ve geliştirme yeteneğine vurgu yapmaktadır. Böylece insan, kavram oluşturabilme ve medeniyet kurabilme imkânına sahip olmuştur. Aynı şekilde bilgiyi ve tecrübeyi biriktirme ve ilerletme yoluyla da icatlar yapabilmiş, bilimsel ve teknolojik devrimler gerçekleştirebilmiştir. Bu bağlamda insanı varlık dünyasında güçlü kılan en büyük imkânın bilgi olduğu herkesin kabul ettiği bir gerçektir. Dolayısıyla bilgi güçtür ve bilgiye sahip olan gücü elinde bulundurmaktadır. Tam da bu noktada bilginin işlevine, nesnesine, zeminine yakından bakmak gerekecektir. Özellikle ilim yolculuğunda “niçin” ve “neyi” sorularına verilen cevap hayati öneme sahiptir. Zira yolun kıymeti de menzili de sonu da bu soruların cevaplarına göre belirlenecektir.

İslam'ın son vahyi Kur'an'ın, ilk ayetinin “oku” emri ile başladığı herkesçe malum bir bilgidir. Ancak söz konusu emrin muhtevasının salt metinsel bir okuma olmadığını

hatta sadece kariyer merkezli ve akademik bir okuma olmadığını ifade etmek gerekir. Nitekim vahyin geldiği coğrafyanın okuma yazma ve diplomatik kariyer bakımından önde gelen isimlerinden olan Amr b. Hişam cehaletin büyük bir örneği olarak nitelenmiş ve Ebu Cehil olarak tescillenmişti. Çünkü okumak öncelikle farkında olmaktır. Kendinin, evrenin farkında olmak ve varoluşun hikmetini kavramaktır.

Nitekim kendini bilen Rabbini bilecektir. Rabbini bilen ise varoluşun gayesini öğrenecektir. Bu yönüyle okumak yalnızca bir kitabın sayfalarında gezinmek değildir. Aynı zamanda evrenin harikulade tasarımı ve işleyişi içinden Yaratacıya giden yollar bulmaktır. Yerin ve göklerin varoluşunda, gece ve gündüzün art arda gelişinde mana ufkunu aydınlatan meşaleler görebilmektir. Her yağmur damlasında her kar tanesinde, tabiatın her zerresinde hakikate dair cümleler okumaktır. Her çiçeğin açışında her yıldızın geçişinde âlemlerin ötesine uzanan

mesajlar bulmaktır. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim'de tabiata, evrene dikkatimizi çeken ve kevnî ayetler denilen ne kadar çok ayet vardır. Esasında evren, akıl ve gönül diliyle okunabilen büyük bir kitaptır. Bu kitabın alfabesi ise ibret ve hikmetle bakabilmektir. Vahyin kitabı Kur'an-ı Kerim ile kâinat kitabı beraber okunduğunda hakikate açılan yollar daha da genişleyecektir. Kalp ile akıl birbirini desteklediğinde insanın hayat serüveni daha dingin ve müstakim ilerleyecektir.

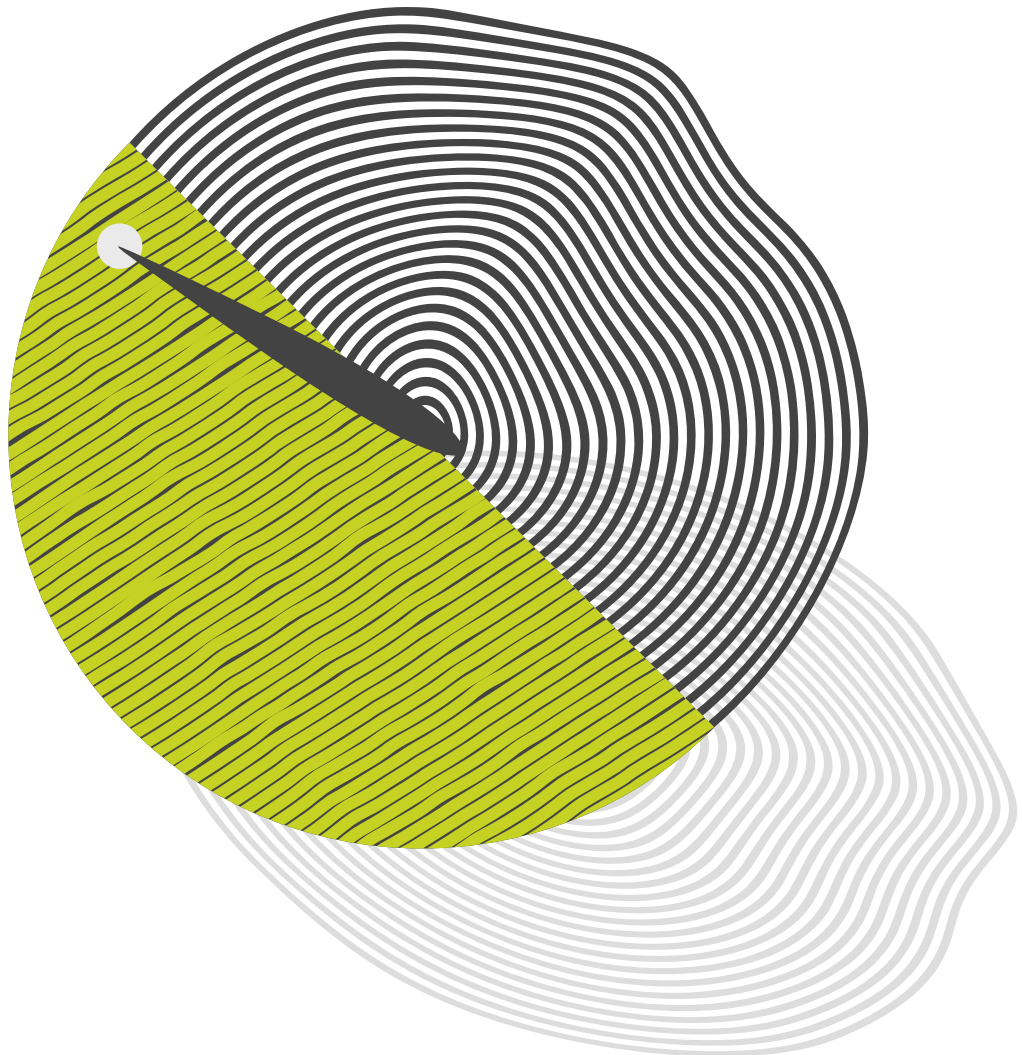
Bir başka açıdan, ilk inen “*Yaratan Rabbinin adıyla oku!*” ayetindeki okumak fiilinin nesnesi boş bırakılmıştır. Yani “neyi” sorusunun cevabı verilmemiştir. Elbette bu, büyük hikmetlere mebnî bir boşluktur. Böylece İslam okumaya alan açısından bir sınır çizmemiş, amaç açısından bir kayıt düşmüştür. Bu bilinç ve ufukla Müslümanlar yedinci yüzyıldan on yedinci yüzyıla kadar, fizikten felsefeye, tıptan edebiyata, matematikten astronomiye ilmin her alanında insanlığın öncüsü olmuşlar, ölümsüz eserler ortaya koymuşlardır. Hatta interdisipliner bir yaklaşım ve bütüncül bir sistemle bir âlim, birden fazla alanın temsilcisi olabilmıştır. En bilinen örnek olarak İbni Sina, modern tıbbın kurallarını belirleyen bir tıp bilgini olmanın yanında İslam felsefesinin büyük bir filozofudur.

Ayetteki “Rabbinin adıyla” ifadesi hayati bir kayıt olmanın yanında

büyük bir ufuk ve paradigma da ortaya koyar. İslam düşüncesinde bilginin gayesini açıklar. İlim yolculuğunda niyet ve istikameti belirler. Nitekim bilmekten gaye, kişinin kendini ve Rabbini bilmesi, yaratılış gerçeğini ve gayesini idrak etmesidir. Dahası yeryüzünün imar ve ıslahı için çalışmasıdır. Güzel ahlakın ihyası, merhamet medeniyetinin inşası için mücadele etmesidir. Âlimin kıymeti ilmiyle hakkın, adaletin ve merhametin teminatı olmasındandır. Bilgisiyle insanlığın maddi ve manevi bunalımlardan kurtulmasına rehberlik etmesindendir. Bunun için

âlimlerini kaybeden toplumlar yolunu da yönünü de kaybeder, cehalet girdabında kaybolurlar.

İslam düşüncesinde ilimler İslami olan ve olmayan şeklinde bir ayrıma tabi tutulmamıştır. Zira hakikat arayışına rehberlik ve yaratılış gayesine hizmet eden, insanlara faydalı olan, tabiatı tahrip etmeyen, zulme ve haksızlığa aracı olmayan her ilim İslamidir. Bu noktada ilim yolcuları açısından belirleyici olan niyettir. Yani niyetin güzelliği ve istikameti, eğitim süreçleri boyunca çalışılan her anı ibadete dönüştürebilir. Yeter

ki amaç ve niyet, bilgiyi sadece kendisi için değil aynı zamanda insanlığa hizmet gayesiyle öğrenmek olsun. Dolayısıyla İslam düşünce-sinde ilme, faydalı olan ve olmayan şeklinde yaklaşılmıştır. Faydalı ilim, kişiyi hakka yaklaştıran, hayata değer katan, sahibini tevazuya, güzel ahlaka, yardımlaşmaya götüren ilimdir. Sahibine söz konusu güzellikleri kazandırmayan ilim ise faydasızdır. Dahası kişiyi kibir ve bencilliğe sevk eden, kötülüğe aracı kılınan bilgi, zararlı bilgidir. Bilginin güzel ahlak, merhamet, sorumluluk gibi değer-lerle irtibatı koparsa insanlık için en büyük felakete dönüşebilir. İyilerin elinde hayatı gülistana çeviren bilgi, kötülerin elinde hayatı cehenneme dönüştürecektir.

Peygamber Efendimiz, *“Allah’ım senden faydalı ilim istiyorum.”* ve *“Faydasız ilimden sana sığınıyorum.”* diye dua etmiş ve ümmetine de bu duaları öğretmiştir. Onun kutlu yolunu takip eden Müslümanlar bilgiyi insanlığın hayrı için kullanmış, yeryüzünün imarına vesile kılmışlardır. Güç devşirmek, tahakküm etmek, sömürmek, başkalarının zenginlik kaynaklarına el koymak, kendilerinden olmayana asimile etmek için kullanmamışlardır. Müslümanlar için hayatın her alanında en temel ilke olan *“İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır.”* hadis-i şerifi, bilhassa ilim öğrenenler ve ilim sahipleri için vazgeçilemez bir prensiptir. Ne var ki Müslümanların çeşitli sebeplerle tarih sahnesinden

ekilmek zorunda kaldıkları modern zamanlarda bilgi kapitalizmin hizmetine verilmiştir. Gücün hak sebebi sayıldığı, gücünün haklı görüldüğü bu süreçte bilgi, emperyalizmin kuşatması altına girmiştir. Esasında insanlığın ortak müktesebatının üzerinde ve bilhassa İslam medeniyetinin ilmî birikimi kullanılarak ortaya çıkan bilimsel gelişmeler ve teknolojik icatlar, zayıf coğrafyaları esaret altına almak için acımasızca kullanılmıştır. Bugün yeryüzü, güc merkezlerinin vekâlet savaşları ve hâkimiyet mücadeleleri uğruna uyguladıkları politikalarla tarihinin en zor ve bunalımlı dönemlerinden birini yaşamaktadır.

Bilgelik bir yücelik makamıdır ama aynı zamanda bilmek sorumluluk yüklenmektir. Kur’an-ı Kerim’de akletmeye, tefekküre, tezekküre, tedebbüre davet eden, bilgiye, öğrenmeye teşvik eden pek çok ayetin varlığı ve Sevgili Peygamberimizin bu konudaki hadis-i şerifleri ortadadır. Hikmet müminin yitiği kabul edilmiştir. Bilgiyi yüce bir değer ve paye olarak tanıtan söz konusu metinler ilim sahiplerine önemli sorumluluklar yüklemektedir. Mesela, *“âlimler Allah’a karşı gelmekten en çok korkan kimseler”*dir. Kişi ahirette, *“bildiği ile amel edip etmediğinin”* hesabını verecektir.

Bugün İslam dünyası son üç asırdır bilgiyi ihmal etmenin bedelini ödemektedir. Bilgi üstünlüğünü ele geçiren Batı’nın, hukuku ve güzel

ahlakı ihmal etmesinin bedelini ise tüm dünya ödemektedir.

Öyleyse şimdi, can taşıyan her varlığa merhametle yaklaşanlar, yüreklerinde tüm insanlığın iyilik ve huzurunu taşıyanlar, ayaklarını mazlunun yanına zalimin karşısına sabitleyenler için edebiyattan felsefeye, sosyolojiden sanata, fizikten tıbbı kadar her alanda yeniden insanlığın öncüsü olmak gayesiyle var gücüyle çalışma zamanıdır. Bilgiyi emperyalizmin esaretinden kurtarıp tüm insanlığın hayrına vesile kılmak için gayret etme vaktidir.

Elbette Âlemlerin Rabbi olan Allah, samimi niyetlerle ilim yolunda gayret edenleri destekleyecek ve onlara nice başarılar nasip edecektir.

RUHLARIMIZI ÇALAN DİJİTAL HIZ ÇAĞI

ahmet melih karauğuz

Girdiğimiz sosyal ağlarda, dolaştığımız sitelerde, takip ettiğimiz haber portallarında, sağda solda hemen her yerde her işimizi daha hızlı yapmamızı sağladığı vaadi içeren reklamlarla karşı karşıya kalıyoruz. İçinde yaşadığımız zaman yavaşlığı, duraksamayı olumsuzlaştıran durmayı âdeta lanetliyor. Belgeleri daha hızlı göndermek, içerikleri daha çabuk tüketmek, bir sonraki görsele hemen geçmek günümüzün bize sunduğu en büyük güzellik gibi gösteriliyor. Bir yerde bekleyen, beklerken hiçbir şey yapmayan, bir şeyleri duyumsamak için karşısında uzun vakitler geçiren insanlar bu çağın cüzzamlıları gibi gösteriliyor.

Dijital ağlar sürekli akışın olduğu bir yerde, etrafı ağla örülmüş insana çıkış yolunun olmadığı düşüncesinin verildiği bir gerçeklik inşa ediyor. Bu gerçeklik etrafında insanın kayıplarına üzülməsi, karşılaştığı zorluklara dair sorular geliştirmesi, canının sıkılmasına müsaade edip bir şeyler yapmadan beklemesi, güzel temasa etmesi, kötü olana dair içgörü geliştirmesi zorlaştırılıyor ve hatta imkânsız hâle getiriliyor. Çün-

kü ağlar o kadar sık ve güçlü ki bu ağlardan sürekli sağlanan akışta insanın başka bir şeyi düşünmesi mümkün olmuyor.

Dijital gerçeklik, muhatabına alternatif gerçeklerin yollarını kapatmak için onun soru sormasını engellemek için çeşitli renklerden oluşan, zihni yoran, dikkati bozan, muhatabın akışa kapılmasını sağlayacak içerikler sunuyor. Çünkü soru soran kişi her zaman için farklı cevaplar olduğunun, farklı alternatiflerin mevcut olduğunun, başka yollarda yürümenin imkânlarının bulunabileceğinin farkına varacaktır. Soru sorma eylemi kişiyi yavaşlatıp duraksatacak; etrafında olan bitene farklı bir gözle bakarak birtakım davranış kalıplarını değiştirmesine olanak sağlayacaktır. Bu da dijital ağlarla çevrili dünyanın sürekli tüketen ve tükenen insanının ağlardan kopmasına sebep olacaktır. Oysa dijital ağların dünyasında bir kişinin kaybına bile tahammül yoktur çünkü çağımız, insanların her birinin öngörülebilir olmasını arzulamaktadır. Soru soran

insansa öngörülmesi imkânsız bir kullanıcı hâline gelerek dijital ağ ekonomisi için az da olsa zarara sebebiyet verecektir.

İçinde yaşadığımız dijital evren, insanın soru sorma imkânlarını elinden alırken insana bunun aksini göstermektedir zira soru sormak, yeryüzünde insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliktir. Bu özelliği elinden alınan insan, bir yabancılaşma yaşayacak, yaşadığı yabancılaşma onda ciddi krizlere sebebiyet verecektir. Krizlerle boğuşan bir insanın dijital evren için anlamı yoktur. Soru soran insan ağlarla sarılı evrende ne kadar tehlikeliyse sorularının elinden alındığının farkına vararak kriz yaşayan insan da o kadar tehlikelidir. Bunu engellemek için dijital evren, insanı gerçek sorular yerine soru benzeri ama insana yeni yollar açmayan, başka imkânlar tanımayan birtakım araçlarla oyalıyor. Dijital evrene baktığımızda her kullanıcının bir itirazı, beklentisi, çabası olduğunu görürüz. Bunları kazanmak içinse elbette soru sahibi olmak gerekliliğini fark ederiz. Bu kadar çok şey bekleyen ve bir şe-

ilki İbrahim Peygamber'in sorusu bir diğeri de Yahudilerin kurban edecekleri ineği bulmak için sordukları sorulardır. İbrahim Peygamber, Allah'ın ölüleri nasıl dirilttiğini görmek istediğini ve dirilmenin nasıl olacağını merak ettiğini söyler. Allah da ona, dört kuşu kendine alıştırmasını ve onları parçalayıp dağların tepelerine koymasını söyler. Bir diğerinde Allah Yahudilerden inek kurban etmelerini ister. Yahudiler inek hakkında sürekli sorular sorar. Rengi, cinsi, cinsiyeti nedir gibi her seferinde daha detaylı sorular sorarlar. Ancak sordukları sorular onların helakini yaklaştırırken, İbrahim Peygamber'in sorusu onun şanını yüceltir. Çünkü birinde sorunun bedeline hazır olan bir insan varken diğerinde sadece olayı değersizleştirmek isteyen ve aslında cevap aramayan bir insan topluluğu vardır. Soru sormanın adabı, cevabı samimi bir kalple aramayı ve bulunan cevaba razı gelmeyi gerekli kılar.

Dijital evrenin ağlarla çevrili dünyasında yaşayan insan, soruları elinden alınmış ve arayıştan koparılmış bir veri kümesi olarak yaşamına devam ederken, onu zincirlerinden kurtaracak olan şey soru sormaktır. Sorduğu soruların ona şifa olması içinse yapması gereken İbrahim Peygamber'in soru sorarken sahip olduğu bilince ve duruşa sahip olmasıdır, zira dijital dünyanın bize alıştırdığı soru sorma biçimleri, inek kurban etmek daha doğrusu etmemek için alaylı bir şekilde sorular soran kavme benzemektedir. Kısacası, dijital dünyanın elimizden aldığı soru sorma hasletlerini yeniden bulmak, hakikatli bir soru sormak ve soru sonrası varılacak yerde ödenecek bedele razı olmak ağlardan kurtulmak ve özgürlüğe varmak için bu çağda da en önemli yardımcımızdır.

kilde zihni sürekli sorularla meşgul olan insanların bir değişim yaşamaması, günün sonunda sıfır toplamı bir işlemle yatağına geri girmesi ve sabah kalktığında tekrar o sıfırla güne başlayıp gün içinde işlemin hep sıfırda kalması dijital ağların en büyük başarısıdır.

Dijital evren insanı sorusuz bırakmak için onu sürekli anlamsız sorunlarla karşı karşıya bırakır. Çok fazla sorun gören insanın soru sorma yetisi felç edilir. Soru sormayan insanın bilinci elinden alınır ve sorusuzluk aynı zamanda düşüncesizliği doğurur. Çünkü düşünmek için sorulara ihtiyaç duyarız. Soru sormak insanı harekete geçirir, harekete geçen insan zihni de hareketlenmeye başlayarak yeni sorular üretir. Filozofların uzun yürüyüşlerinin arkasında, doğru sorular sorma ve sağlıklı şekilde işleyen bir zihne ulaşma arzusu yatmaktadır. Dijital evrenin sanal sokakları bizi harekete geçirir gibi gösterirken aslında hareketsizliğe mahkûm eder. Bir şeye itiraz etme imkânlarını kolaylaştırır gibi yaparken aslında gürültünün içinde seslerimizi kısar;

soru soruyoruz, sorunlar karşısında itiraz ediyoruz zannederken aslında bizi hissiz bir tepkisizliğin içine iter. Dijital evren, doğru sorular sorma arzusundaki kişilerinse sorularına cevap arama imkânlarını çoğaltarak ama cevabı imkânsızlaştırarak bir yerden sonra soruyu soranın cevabın bedeline hazırlıksız olduğu bir gerçeklik yaratarak soru soranı gerçeğin ağırlığını taşıyamayacak hâle getirir.

Soru sormak insanı var eder. Sorusu olan insanın gerçeğin bir parçasını bulması ve oradan hakikate gitmesi mümkündür. Ancak her soru ya da çok fazla soru, cevabı ve cevabın neticesinde elde edilecek gerçeği insana vermeyebilir. Bu yüzden dijital ağlarla kurulu evren, sorularıyla inşa olamayan insanlar var eder. Zira sadece soru sormak yeterli değildir. Sorunun getireceği cevaplara hazır olmak, soru sonrası varılacak yerde ödenecek bedeli göğüslenmek, soru sorarken cevapla birlikte gelecek olan değişimi de kabul etmek gerekir. Dijital evrende doğru soru sorma ahlakının ne olduğunu bize hatırlatan iki önemli olayı hatırlamak yararlı olacaktır. Bunlardan

SORUMLULUĞUN TEMELLERİ: AKIL, VICDAN VE DİN

mustafa ünverdi

...Allah hiç kimseyi verdiği
imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz...
Talak, 65/7

İnsanlar bu dünyaya farklı im-
kânlarla geliyor. Bunun hikmeti
nedir?

İslam'ın sunduğu dünya görüşüne göre, hayat sadece bu dünyadan ibaret değildir. Dahası bu dünya, ne için yaratıldığının farkında olmayan ve gaflet içinde yaşayanlar için sadece bir eğlence ve eğleşmeden ibarettir. Hayata bu açıdan baktığımızda her şey geçip giden bir yalan gibidir. Öyleyse bu geçici âlemde insanların farklı imkânlarla sahip olması birinci önceliği değildir. Nitekim hayatın sadece bu dünyadan ibaret olmadığını ve aslında ebedî hayatın ahiretle başlayacağını düşündüğümüzde, dünyadaki türlü imkânların pek bir önemi kalmaz. Ne demişti Yunus Emre: Mal da yalan, mülk de yalan/ Var biraz da sen oyalan...

Öte yandan bu dünya farklılıklar ve zıtlıklar yeridir. Elbette herkes bu büyük yelpazede farklı bir yerde olacaktır. Bunlar gelişimin zorunlu şartlarıdır. Farklılıklar içerisinde insanlar iletişim kuracak ve bir bütünü tamamlayan farklı parçalar gibi olacaklardır. Herkes aynı parçadan ibaret olsaydı anlamlı bir bütün nasıl sağlanırdı?

Tüm farklılıklar hikmet dolu ilahi iradenin sonucudur. Bununla birlikte dünya, onca nimetlerine rağmen

zor bir yerdir. Hayat hep mücadeledir. Âdeta sarp yokuş gibi. İnsanlar göreceli olarak iyi veya kötü şartlarda doğabilirler. Ama aslolan iyi doğmak değil iyi olmak ve iyi kalmaktır. İşte insanın imtihanı budur.

EĞer insan bu dünyaya oyun ve eğlence için gelseydi, yukarıdaki soruda ve itirazda haklılık payı olurdu. Ancak insan dünyaya imtihan için gelmiştir. İmtihan dünyasında üstünlük varlık-yoklukla değil, Muhammedî ahlaka sahip olmakla ilgilidir. Bu, para, mal mülkle elde edilecek bir şey değildir. Ancak azim ve çaba ile olur. İnsana ancak gayretinin karşılığı vardır.

Müslüman olmayan ülkelerde doğan insanların İslam'la tanışmaları ve Müslüman olmaları Müslüman beldelerde dünyaya gelenlerle bir değildir, bu durumda bir eşitsizlik doğmuyor mu?

Tabiatta her yönüyle eşit canlı yoktur. Hepsi varlık, imkân ve şartlar bakımından çeşit çeşittir. İnsan da böyledir. O bir makineden seri üretimle vücut bulmuş değildir. Farklılıklar fıtratındandır. Ancak şunun altını çizelim ki eşitsizlik adaletsizlik değildir. Hatta bazen eşitsizlik adalettir. Tıpkı bir iş yerinde farklı birimlerde çalışanların farklı imkân, sorumluluk ve ücret/maaş dengesinde olmaları gibi, ilahi takdirle

insanlar arasında da binbir türlü farklılığa rağmen, adil dağılım ve paylaşım vardır. Hesap günü herkes kendi sorumluluğu ve ameliyle divana durur. Dünyadayken neye sahip olmuşsa ondan hesap verir. Bu nedenle akıl sağlığı yerinde olmayanın dinî sorumluluğu yoktur. Beden sağlığı yerinde olmayan bazı ibadetlerden muaftır. Mal varlığı olmaya-na mali ibadetler (zekât, hac) farz değildir. Özetle şartlar ve imkânlar bakımından farklılık; sorumluluk kapsamı açısından ise eşitlik ve adalet vardır.

Müslüman olmayan ülkelerde doğan insanların sorumluluğu nedir?

Bu mesele şu dinî ilke ışığında düşünülmelidir: "Teklif imkânla kayıtlıdır." Yükümlülük insana bahşedilen imkânlarla belirlenir. Allah kimseye gücünü aşan emir ve yasaklarda bulunmaz. Kime ne verildiyse hesap da ondandır. Akıl, kalp, vicdan, duyular, organlar... Hepsi ayrı ayrı sorumludur. Ancak şartların farklılaşması sorumluluğu da değiştirir. İnsan iyilikle sınanmasında akıl, vicdan ve dinî bilgi gibi imkânlarla sahipse, hepsinden yararlanmak zorundadır. Ama dinî bilgiye ulaşamamışsa sorumluluğu akıl ve vicdan doğrultusunda gelişir. Bunlarla Allah'ı bilmek ve iyilikler yapmak zorundadır. Çünkü akıl insanı Yaratıcıya; vicdan da iyiliğe götürür.

Böylece tüm insanların Yüce Yaratıcıyı bilme ve O'na şükran duygusuyla yaşama görevi vardır. Ebu Hanife'nin dediği gibi akıl sahibi olan bir insanın evrendeki düzen ve işleyişi gözlemleyerek bu âlemin bir yaratıcısı olduğu sonucuna ulaşmasını engelleyecek bir sebep yoktur. Akıl, bu sistemin bir kurucu iradesinin olduğunu anlayabilecek araçtır. Vele ki O'nun isim ve sıfatlarını bilemesin. Bunları öğretecek olan ise peygamberlerdir. İnsan, eğer kendisine peygamber haberi ulaşmışsa ona tabi olmalıdır. Aksi takdirde aklın yüklediği sorumlulukla Yaratıcısının varlığını keşfetmelidir.

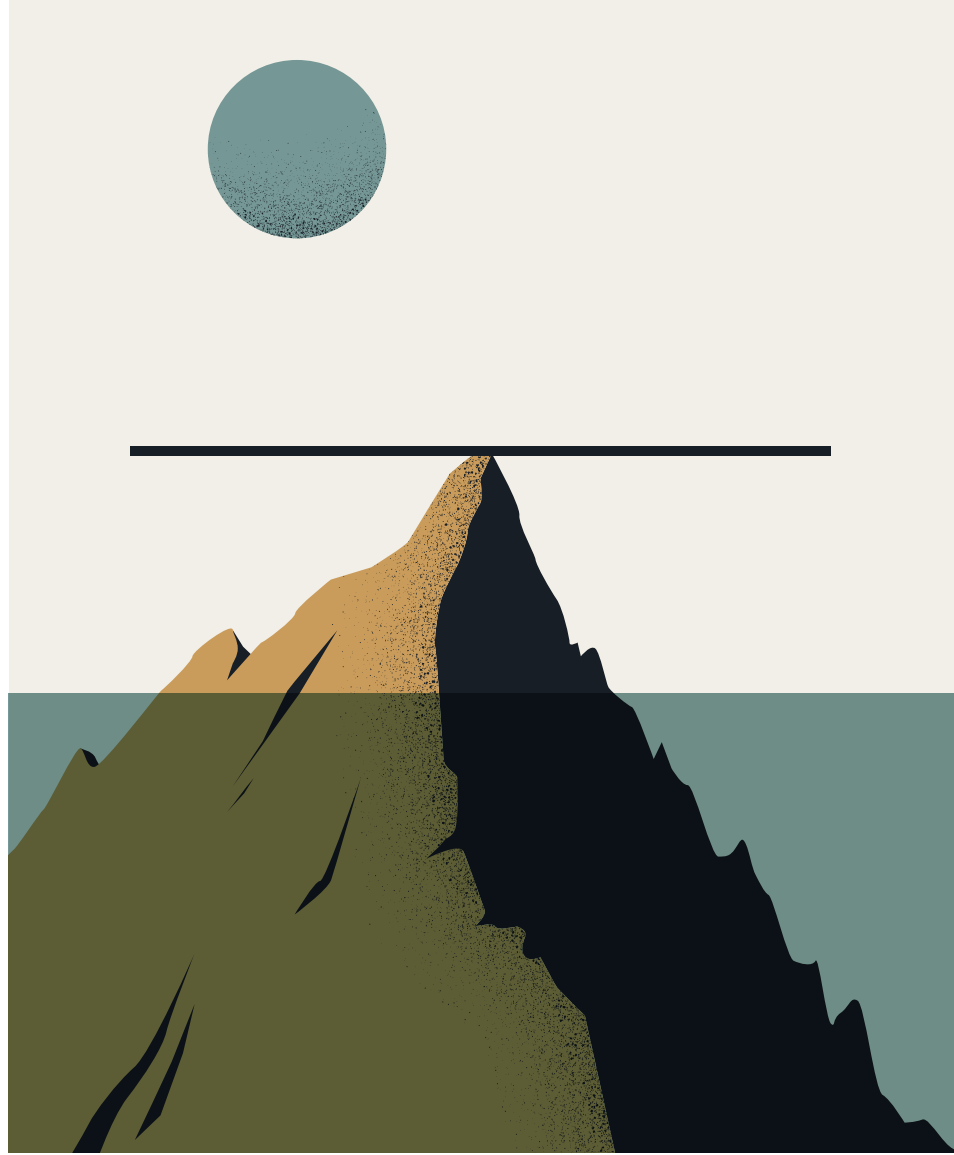
İnsanın Allah'a karşı sorumluluğunun temelinde akıl ve vahiy vardır. Bu ikisi birlikte dinî sorumluluğun zeminidir. Ayrıca insanın ahlaki davranışları gerçekleştirmesi vicdan ile mümkündür. O hâlde İslam'la tanışmış ve İslam Peygamberi ile Kur'an hakkında doğru bilgi edinmiş olan herkesin Müslüman olma ve İslam ahlakı üzere yaşama sorumluluğu vardır. Ancak İslam'la tanışmamış insanlara "fetret ehli" denilebilir. Bunlar aklın gereği olarak Yüce Yaratıcıyı düşünmeli ve O'na şükran duygusuyla yaşamalıdır. Bu duygu onları daha ahlaki ve ölçülü olmaya sevk edecektir. Keza vicdan vahiyden mahrum da kalsa insanı iyiliğe sevk edebilir. Özetle akıl tefekkür ve tevhid (istikamet); vicdan iyilik ve merhamet (ahlak); peygamber ise iman ve ibadet sorumluluğu (kulluk) yükler.

İnsanlar farklı şartlarda dünyaya gelmelerine rağmen neden İslam'a girmek zorundadırlar?

Şu bir gerçektir ki Yüce Yaratıcı tarih boyunca insanlara elçiler göndermiş ve onları sapkınlıklardan uzaklaştırmak istemiştir. Tüm nebevi mücadele insanlığın selameti içindir. İnsanın bu daveti reddederek aklına göre bir dünya görüşü kurması insanlığa fayda getirmemiştir. Nice katliamlar, zulümler ve acılar inkârcı zorbaların elinden çıkmıştır. İnsanların Muhammedî davete icabet etmesi aslında kendi yararınadır. Hiçbir insan yoktur ki geçmişte ve bugün, ruhuna dokunacak bir

rahmet esintisi aramış olmasın? Ön yargılardan arınmış bir insan mutlaka İslam'ı kabul edecektir.

İslam Peygamberi insanlığın dirilişi için bir rahmettir. İnsanlığın selameti, Son Peygamber'e tabi olarak İslam ahlakını yeryüzünde yaymakla olacaktır. Bu noktada Müslümanların başlıca iki görevi vardır: İslam ahlakına uygun bir hayat tarzı yaşamak ve bu yüce dini insanlara anlatmak, öğretmek... Bunun dışında her insan hakikati araştırmak ve ilahi iradeye teslimiyet şuuruyla, ahlaki ve vicdani davranışlarda bulunmak zorundadır. Ta ki o vicdan safiyeti bozulmamış olsun...

BIRAKMA BENİ

rümeysa kaya

**Dünyayı paylaşan tüm çocuklar
için en az hayal güçleri kadar
renkli kıyafetler, ruh hâllerine ve
muhayyile güçlerine iyi gelecek
bir hayat dilerdim. Dilerdim ki
hiçbir yerde ve filmde yeri olmasın
savaşların. ”**

G ğ ndeki maviliği kaybedene kadar herkes bir yere aittir, o mavilikte savaş uçakları görünene kadar gökyüzü alabildiğine mavidir ve her şey olabildiğince güzeldir.

Cannes  d ll  Bosnalı yönetmen Aida Begiç'in, Türkiye'de yaşayan Suriyeli yetim çocukların gerçek yaşam hikâyesini beyazperdeye taşıdığı

Bırakma Beni filmi g ğ ndeki maviliği kaybeden   çocuğu anlatıyor. Senaryosu gerçek bir hikâyeye dayanan filmin oyunculuğunu Türkiye'deki çadır kamplarda yaşayan çocuklar üstleniyor.

Filmin konusuna gelecek olursak İsa, annesi ve kardeşi ile i savaştan Türkiye'ye g m ş bir ailenin çocuğudur.

Çok sevdiği annesinin ölümünün ardından küçük ocuk şanlıurfa'ya gönderilir. Bundan sonra yaşayacağı yer, Suriyeli ocukların kaldığı bir yetimhane olacaktır. Orada kalırken Ahmet ve Motaz'la arkadaş olur. Arkadaş olan bu  l n n farklı hayalleri ve amaçları vardır. O hayallere ulaşmak için zorlu hayat şartları ile mücadele etmeleri gerekir. Ahmet, Suriye'de kaybolan babasına tekrar kavuşacağı ümidi ile yaşamaktadır. Motaz ise yeniden evlenen annesi tarafından yetimhaneye bırakılmıştır. Farklı karakterde olan İsa, Ahmet ve Motaz'ın tek amacı vardır; o da yetimhaneden çıkıp yeni bir hayat kurmak. Her şeyini kaybetmiş olan bu   küçük çocuğun birbirlerine olan bağları hayatlarını değiştirecek ve onlara kılavuzluk edecektir. Yönetmen konuyu çocukların gözünden anlatmayı tercih etmiş. Çünkü ocuklar, savaş konusunda sadece dram değil umut ve sevgi temalarını da beraberinde getiriyor.

Filmlerin bazen seyircisinden bekledeği şeyler vardır. *Bırakma Beni*

filmi de seyircisinden birtakım ön yargıların yıkılmasını ve mültecilik konusuna farklı bir bakış açısıyla bakılmasını talep ediyor olacak ki filmin sonunda gerçekten empati yapmaya başlıyor ve en az oyuncular kadar kendinizi o hayatın içinde buluyorsunuz. *Bırakma Beni*'nin diğer filmlerinden farklı olduğunu vurgulayan Begiç, bu konuya bir röportajında şöyle değiniyor. "Film, çocukların dünyası üzerine kurulu. Sadece onların dünyasını ve bakış açılarını yansıtıyor. Bu nedenle film sadece dram değil her durumda umut ve sevginin de çocuklar tarafından nasıl yeşertildiğinin bir yansıması. Dikkat çekmek istediğimiz bir konu da filmde izlediğiniz tüm hikâyelerin çocukların hayatlarından gerçek kesitler içerdiği. Mültecilere karşı ön yargılı olanların bu film ile farklı duygular hissedeceğini düşünüyorum. Onlarla aynı şeyleri yaşamış biri olarak insanların mültecilerle empati kurabilmesine aracı olmak benim için en önemli amaç olacak."

Film bağlamında baktığımızda hayalleri olan birçok çocuk gibi kahramanlarımız da hayallerini gerçekleştirmek için zorlu hayat koşulları ile mücadele ediyorlar. Fakat bazı çocuklar için mücadele, hayallerine kavuşması için yeterli değil.

Film, Türkiye'de çekilen filmler içinde konusu tamamıyla mülteciler olan tek yapım. *Bırakma Beni*, savaşların beraberinde getirdiği zorunlu

Film Künyesi:

2018 / 1s 37dk / Dram

Örijinal Adı: Never Leave Me

Yönetmen: Aida Begiç

Senarist: Aida Begiç

Oyuncular: Isa Demlakhi, Ahmad Husrom, Motaz Faez Basha

Ülke: Bosna Hersek

göçlerin insanda ve insanlıkta açtığı yaraları görebilmek adına değerli bir yapım ve bu tarz yapımlar, dünya üzerindeki insanların bir savaş içinde bir savaş daha verdiğini görebilmek adına önem taşıyor.

Dünyayı paylaşan tüm çocuklar için en az hayal güçleri kadar renkli kıyafetler, ruh hâllerine ve muhayyile güçlerine iyi gelecek bir hayat dilerdim. Dilerdim ki hiçbir yerde ve filmde yeri olmasın savaşların. Maalesef ki savaşların ve bunun beraberinde getirdiği zorunlu göçlerin kaçınılmaz olduğu dünyada bir anda yok olan hayatların hikâyelerine şahit

oluyoruz. Başta Suriye olmak üzere nice savaş ülkesinden göç alarak bizler de bu hikâyelerin bir yerinde duruyoruz. Yaşamayacağımızın garantisi olmayan her şey için ne kadar empati kursak az aslında. Bizzat tanık olduğumuz her acıya bu tanıklık ile daha da yakınlaşıyoruz. "Acı duyabiliyorsan, canlısın. Başkalarının acısını duyabiliyorsan, insansın." diyor Lev Tolstoy ve insan olmak da bir bakıma acıyla birlikte böyle başlıyor.

Küçükken insana yapamadığı her şey olağüstü geliyor. Barfiks denilen o spor aletinde başarıyla takla atan arkadaşlarım, bencileyin başarısız bir sporcu için dünya şampiyonlarından farksızdı nazarımda. Ya da Anadolu'nun kimi yörelerinde neredeyse bir anlaşma aracı olan ıslık almak. ıslık evet. Hani şu... Yok, tarif bile edemiyorum bakın. alamıyorum, tarif edemiyorum belki ama kökenine yolculuk yapabilirim. Evet, bugün sayfamızda ağırlayacağımız kelimelerden biri, ıslık.

Ben yukarıda tarifini yapamadım ama Karahisar'da doğduğu için Karahisari diye anılan ünlü dil bilgini Ahteri meşhur sözlüğünde (Ahteri-i Kebir) ıslığın kelime anlamını seda olarak tanımlar. Ahmet Vefik Paşa'nın *Lehçe-i Osmanî*'sinde ise kelimenin kullanımı sıklık, sıkıntı şeklinde geçmektedir. Kelimenin sıklık, sıkıntı, sıslık şekilleri Anadolu coğrafyasında yakın zamana kadar mevcut idi. Kıpçakçada ise sığlık olarak rastlıyoruz kelimeye. Kelimenin kökeni Eski Türkçe "sıkır-" ötmek, ıslık almak fiilidir. Bu fiile getirilen Türkiye Türkçesindeki "-uk" ekiyle türetilmiştir.

Buraya kadar her şey nizami. Yine bir köken ve onun bilumum tarihî seyri. Ama gökyüzünde acayip bir dansa tutuşan sığırıkları hiç izlediniz mi? Ahenkli dalgalarla gökyüzünü bir şehrayi-ne çeviren o koyu renk kuşları? Aynı anda bir koronun parçaları gibi, sanki şeflerinin işaretiyle hareketlerine başlıyorlar ve kendilerini izleyenleri hayranlığa gark ediyorlar. Sığırıklar. Toplu hâlde dolaşan bu sivri gagalı gürültülü kuşlar, az önce bahsettiğimiz manevralarını, toplu danslarını, ne derseniz artık, sürülerine yaklaşan avcı kuşları savmak için yapıyorlarmış. İyi bilgi. Daha iyi bilgi ise sığırık kelimesinin kökeninde. Zaten bizim köşemizin amacı da bu. Aşağı yukarı yirmi santim boyundaki minik gürültücüler bu isimlendirmeyi bahsettiğimiz ıslık kelimesinden kapıvermişler. "Sıkır-" yani ötmek, ığıramak fiilinden türeme olan sıkırık, Eski Türkçe bir kelime. Sondaki ek her ne kadar küçültme eki gibi gözükse de dil araştırmacılarına göre kelimenin "sıkıra-" gibi şakıma ifade eden bir köke "-ık" ekinin gelmesiyle türetilmesi daha muhtemel geliyor. Bir başka iyi bilgi ise bu gökyüzü orkestrası mensuplarının isimlerinin sığır kelimesiyle bir alakası yok.

Kelime, Kaşgarlı'nın *Divan-ı Lügat-i Türk*'ünde sığıruk, 1400 yılından önceki anonim bir Kıpçak metninde sırşık, 1500 yılından önceki Çağatayca bir metinde uguruk olarak yer alıyor. Bu hâlleri kelimenin bugünkü telaffuzunu anlamamıza epey yardımcı olur düşüncesindeyim.

Küçük bir varlık niye bu adı aldı? VASFından ötürü. Cüsselerinden daha yüksek sesleri ona bu ismi çağırdı. Sığırık. Şakıyan, öten, ığıran orkestra üyesi yani. Dünyadan geçip giderken bizim kimi huylarımız, davranışlarımız da isimlendiriliyor. Burası böyle bir yer çünkü. İsimler diyarı dünya. Mahşere yüklenip gittiğimiz isimler, sıfatlar hep hayra olsa, hayırlı olsa. Âmin diyelim birlikte. Vesselam.

SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞMİŞ

BOZUK SATIH
Doğu Batı Okumaları
Diyaret İşleri Başkanlığı

KİTAPLIK

HAZIRLAYAN: BÜŞRANUR KAYA

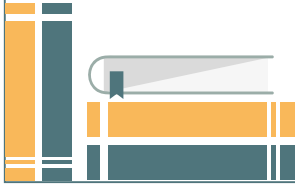
“

Bir din ve kültür olarak İslam'ın, şiddet ve terörle birlikte anılması kasıtlı bir modern icattır ve arkasında ekonomik kazanımlar ve siyasi hinlikler barındırır.

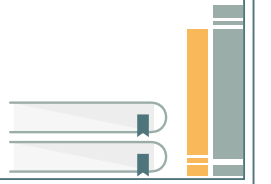
Modern dünya sistemini tanımlayan ve taşıyan kilit kavramlar var. Onları derinlemesine analiz eder yeryüzü uygulamalarını mercek altına alırsanız, modern dünyanın kurgusunu ve şifrelerini çözme şansınız olur.

Güçlüler maliyetli kredilerle zayıfları bağımlı kılar kendilerine. Bu bağımlılığın devamı için de ekonominizin, siyasetinizin tıkanması, yozlaşması toplumsal huzurunuzun bozuk ayar gitmesi şarttır.

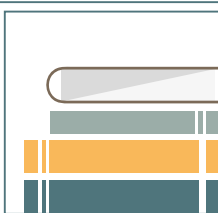
Egemen ideolojilerin sahipleri için değişmezlik kuralı yoktur; zaman ve zemine göre, pratik fayda ve çıkara göre pekâlâ her şey değişebilir.

Oyunun kurallarını belirleyenler, kavramlarla insana sistem kurgulamazlar sadece, insanı da yeni baştan kurgular, ona yeni baştan ayar çekerler.

Geçmiş dağılan, toplumsal bağları çözülen, tutamak noktaları altüst olan, tarihî mirası yitiren, kutsal ile bağları gevşeyen veya kopan, ahlaki değerleri buharlaşan toplumlar ağır bedeller öderler.

Bir insan, ailesinden ve yakınlarından kopmuşsa, yerinden yurdundan sökülmüşse, benliğini ve kimliğini yitirmişse, değerlerinden soyulmuşsa vurgun yer.

İnsan ve ona ait değerler, dünyanın her yanında aynı ayarda kabul görmüyor ne yazık ki!

